

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 973

10. PROSINCA 2021. CIJENA 50 DINARA

Vrijeme koncerata

SADRŽAJ

6

Projekt fondacije *Cro-Fond*
Izrada Registra gospodarstvenika i poljoprivrednih gospodarstava

8

In memoriam: Grgo Bačlija
(1939. – 2021.)

Čovjek velikoga žara

12

Dr. sc. Aleksandra Vujić,
ekspertkinja u području prava
nacionalnih manjina

**Definirati strateške
ciljeve i precizirati
pokazatelje**

16

Pola stoljeća od povijesnog pokreta
Hrvatsko proljeće i Katolička crkva u Bačkoj

33

Nova knjiga: Vojislav Sekelj,
*Više, više od riječi :
sabrane pjesme, ZKVH, Subotica*
»Novi veliki susret«

34

Dolazi li (konačno) rezidirajući
župnik?

**Završena obnova
župnog doma u Srijem-
skim Karlovcima**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorka dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinar, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinar, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivan Ušumović

(novinar, urednik sportske rubrike)

Zvonko Sarić

(novinar)

Jelena Dulić Bako

(novinar, urednik)

Suzana Darabašić

(novinar, urednik dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Granice

Poslije višemjesečnog zastoja u pregovorima s Europskom unijom, čak bi možda bolje bilo reći zastoja koji je trajao skoro dvije godine, Srbija je napokon otvorila novo pregovaračko poglavlje, ili da budem preciznija klaster (koji objedinjuje više srodnih poglavlja), kako se to kaže po novoj terminologiji. U okviru tog klastera zapravo su četiri poglavlja – 14 o transportnoj politici, 15 o energetici, poglavlje 21+ trans-europske mreže i poglavlje 27 o zaštiti okoliša i klimatskim promjenama. Sve zemlje članice Europske unije dale su suglasnost da Srbija 14. prosinca na Međuvladinoj konferenciji s EU otvori klaster 4 Zelena agenda i održiva povezanost.

Paradoksalno, to se događa u vrijeme kada se ekološka Srbija digla na noge na prosvjedima koji su potaknuti najavom eksploatacije litija u dolini Jadra i eksproprijacijom koja treba otvoriti vrata onima koji će litij vaditi iz bogatih nalazišta.

Je li to naprasno u Srbiji probuđena ekološka svijest? Ekološka svijest istih onih koji će bez pardona u najbližu rijeku šutnuti plastičnu ambalažu, iz automobila pokraj ceste izbaciti hrpu smeća, na spomen reciklaže samo odmahnuti rukom... Teško mogu vjerovati da smo tek tako preko noći postali ekološki osviješteni građani. Toliko osviješteni da se u vrijeme sveopće šutnje baš zbog ekoloških problema izlazi na ulicu. Diljem Srbije.

Bit će da je ugroženi okoliš samo povod. Točka na »i«, kap koja je prelila čašu.

A što će se dalje dogoditi? Može li ekološki bunt postati početak promjena ili će se ugasiti sam od sebe? Kao i neki prijašnji izlasci na ulice. Bez obzira kakav bude ishod ovog uličnog prosvjeda, ima i nešto dobro – pokazalo se da ljudi još imaju snage iskazati svoje nezadovoljstvo, svoj bunt. Čak i kada su svjesni da to možda neće donijeti nikakve promjene.

Pa čak i da ishod bude onaj očekivani – da će sve ostati kako je bilo, donijet će ovaj izlazak na ulice i nešto dobro. Poslana je poruka da granice šutnje i mirenja ipak postoje i da ih je opasno prijeći. U današnje vrijeme to je mnogo.

Z. V.

Fondacija *Cro-Fond*

Budimo osjetljivi prema onima u potrebi u vrijeme blagdana

Fondacija *Cro-Fond* osnovana je s ciljem realiziranja programa podrške i razvoja hrvatske zajednice u Srbiji te je u svoje aktivnosti uvrstila i programe skrbi za potrebite i socijalno ugrožene pripadnike zajednice.

U susret božićnim blagdanima pokrećemo akciju prikupljanja financijskih donacija kojom želimo tešku situaciju naših ljudi ublažiti i učiniti ju manje tmurnom.

Sigurni smo da ćemo i ovog puta pokazati osjećaj solidarnosti kao što smo to pokazali prilikom prikupljanja pomoći za stradale u potresu u Banovini u Hrvatskoj.

Pozivamo pravne i fizičke osobe da, prema svojim mogućnostima, upute svoju donaciju na račun broj 325-9500700045918-84 kod OTP banke, uz naznaku »Donacija za socijalni program« do 22. prosinca 2021. godine.

Budimo osjetljivi jedni za druge i u vrijeme blagdana!

Najavljeni novi prosvjedi

Predstavnik inicijative »Kreni – promeni« **Savo Manojlović** rekao je da će u subotu biti nastavljeni ekološki prosvjedi širom Srbije i ponovo pozvao policiju da u suradnji s građanima osigura sudionike tih okupljanja, prenosi *Beta*.

Manojlović je na konferenciji za novinare rekao kako je namjera organizatora da poveća broj blokada, te pozvao građane da iziđu na prosvjede u što većem broju.

On je rekao da svatko tko iziđe na prosvjed treba znati da je sam odgovoran za svoju sigurnost.

Rekao je i da nisu točni navodi »režimskih medija« o tome što se događalo na prosvjedima prethodne subote, te optužio vlast da je na građane »poslala navijače«.

Istaknuo je i da su sudionici prosvjeda sami propuštali građane koji su ušli u blokade i da su oni koji nisu prosvjedovali sirenama automobila pozdravljali sudionike blokada.

Manojlović je rekao i da su povlačenje Zakona o eksproprijaciji i izmjena Zakona o referendumu i narodnoj inicijativi uvjet za prekid prosvjeda.

Naglasio je i da »prosvjedi neće prestati« ako se osim Zakona o eksproprijaciji ne poboljšaju i odredbe Zakona o referendumu i narodnoj inicijativi.

Manojlović je na konferenciji za novinare s predstavnicom JUKOM-a **Katarinom Golubović** rekao i da je osnovni zahtjev vezan za narodnu inicijativu, te istaknuo da građani imaju pravo predlagati zakone kada skupe potpise, prenosi *Beta*.

Uručena 42 ugovora korisnicima bespovratnih sredstava

Pokrajinski tajnik za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo **Čedomir Božić** uručio je 42 ugovora korisnicima koji su ostvarili pravo na bespovratna sredstva u okviru tri natječaja čija je vrijednost 12 milijuna dinara.

Božić je podsjetio da je riječ o sufinanciranju po osnovu tri natječaja – za realizaciju aktivnosti udruga građana koji se bave ruralnim razvojem, za sufinanciranje troškova kontrole i certifikacije organske proizvodnje i za sufinanciranje troškova uvođenja i certifikacije sustava sigurnosti i kvalitete hrane i proizvoda s oznakom geografskog podrijetla u 2021. na teritoriju AP Vojvodine.

Najveći broj, 23 ugovora, potpisan je s udrugama građana u vrijednosti od 10 milijuna dinara, a za certifikaciju u dvije oblasti je namijenjeno po milijun dinara.

Pokrajinska vlada imenovala Tomislava Žigmanova za ravnatelja ZKVH-a

Pokrajinska vlada je na sjednici održanoj 1. prosinca 2021. godine donijela Rješenje broj 022-488/2021 kojim se **Tomislav Žigmanov**, profesor filozofije, imenuje za ravnatelja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata (u daljem tekstu Zavod) na razdoblje od četiri godine.

S obzirom na to da je ovim Rješenjem okončan proces izbora ravnatelja, a radi informiranja javnosti, donosimo kratku genezu izbornog procesa.

Upravni odbor Zavoda je na svojoj V. sjednici, održanoj 22. rujna 2021. godine, a nakon dobivanja suglasnosti od strane osnivača, donio Odluku o raspisivanju Javnog natječaja za izbor ravnatelja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Javni natječaj je objavljen 24. rujna u tjedniku *Hrvatska riječ*, dnevnom listu *Danas*, na web stranici Nacionalne službe za zapošljavanje i oglasnoj ploči u Zavodu, i trajao je 15 dana, odnosno zaključno s danom 11. listopada 2021.

Pravodobno su pristigle dvije prijave: Tomislava Žigmanova i **Zvonimira Perušića**. Razgovor s kandidatima je obavljen tijekom VII. sjednice Upravnog odbora, održane 4. studenoga 2021. godine. Ovoj sjednici je nazočila i profesorica hrvatskog jezika **Mirjana Crnković Horvat**, koja je dala svoje mišljenje o tome kako kandidati vladaju hrvatskim jezikom, koje je ušlo u zapisnik. Nakon obavljenog razgovora s kandidatima Upravni odbor je jednoglasno donio Odluku o usvojenom obrazloženom prijedlogu liste kandidata za izbor ravnatelja Zavoda za

kulturu vojvođanskih Hrvata. Kao prvi na listi predložen je kandidat Tomislav Žigmanov.

Hrvatsko nacionalno vijeće se o ovome očitovalo na svojoj 67. sjednici 19. studenoga 2021. kada je dalo pozitivno mišljenje na Odluku Upravnog odbora Zavoda.

Sve odluke Upravnog odbora Zavoda, zapisnici sa sjednice na kojoj je obavljen razgovor s kandidatima, te cjelokupna natječajna dokumentacija oba kandidata zajedno s mišljenjem Hrvatskog nacionalnog vijeća poslani su u Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama.

Konačno, nakon pregleda svih dokumenata, nadležno Pokrajinsko tajništvo je uputilo prijedlog Pokrajinskoj vladi za imenovanje Tomislava Žigmanova za ravnatelja Zavoda za naredno mandatno razdoblje.

Pokrajinska vlada je ovaj prijedlog prihvatila i na sjednici održanoj 1. prosinca 2021. godine donijela Rješenje kojim se Tomislav Žigmanov imenuje za ravnatelja.

Rješenje Pokrajinske vlade je stiglo u Zavod 3. prosinca 2021. godine i zavedeno je pod brojem 1-33-5/2021.

Po primitku ovog Rješenja proces izbora ravnatelja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata uspješno je okončan i od 1. prosinca 2021. godine Tomislav Žigmanov je započeo novi četverogodišnji mandat na mjestu ravnatelja Zavoda.

ZKVH

Ulaganja APV u Srijemsku Mitrovicu

Predsjednik Pokrajinske vlade **Igor Mirović** izjavio je tijekom posjeta Srijemskoj Mitrovici da je Pokrajina u proteklih pet godina uložila više od 230 milijuna dinara u Opću bolnicu u tom gradu i nabavu nove medicinske opreme, ističući da je u tijeku priprema projektne dokumentacije za rekonstrukciju tog objekta.

On je ovom prilikom obišao i radove vrijedne gotovo 100 milijuna dinara na kompletnoj rekonstrukciji i dogradnji fiskulturne dvorane, izgrađene 1971. godine, koja pripada novom objektu Osnovne škole *Jovan Popović*, kao i rekonstruirani sportski teren u okviru Sokolskog doma *Partizan*.

Mirović je podsjetio na to da je Pokrajinska vlada od 2016. godine kontinuirano investirala u projekte u Srijemskom okrugu, poput industrijskih zona i lokalne cestovne infrastrukture, te je najavio da će ulaganja biti nastavljena i u narednoj godini.

»Očekujemo da proračun AP Vojvodine za 2022. godinu bude usvojen 16. prosinca i nakon toga već od siječnja pristupit ćemo novom investicijskom ciklusu. I dalje držimo visok nivo kapitalnih ulaganja u odnosu na ukupan proračun, oko 26-27%, što garantira nove investicije i naš doprinos rastu BDP-a, ali i konkretne projekte koji će omogućiti da ljudi žive bolje u svojim sredinama«, naveo je Mirović.

Izrada Registra gospodarstvenika i poljoprivrednih gospodarstava

»U ovom trenutku upisnice još uvijek pristižu s terena i mi ih, kako one stižu, unosimo u bazu. Cijenim da smo do sada u bazu uveli oko 80% upisanih i očekujemo da ćemo taj posao završiti do 15. prosinca kada ćemo moći iznijeti i službene podatke. Nakon završetka unosa u bazu, napraviti će se analiza i statistika koja će poslužiti za izradu Strategije gospodarstva hrvatske zajednice u Srbiji«, kaže Lazar Cvijin

Fondacija Cro-Fond, čiji je osnivač Hrvatsko nacionalno vijeće u Srbiji, realizira projekt izrade Registra gospodarstvenika i poljoprivrednih gospodarstava pripadnika hrvatske zajednice u Srbiji u suradnji s Demokratskim savezom Hrvata u Vojvodini. Upis u ovaj Registar je započeo 1. rujna i još je u tijeku.

Fondacija Cro-Fond osnovana je s ciljem da se, pored standardnih područja za koje Hrvatsko nacionalno vijeće u Srbiji ima ovlasti, može baviti i ostalim područjima od vitalnog značaja za hrvatsku zajednicu u državi u kojoj žive. Kao glavna takva područja su gospodarstvo i socijalna skrb.

S upraviteljem Fondacije za razvoj hrvatske zajednice u Srbiji **Lazarom Cvijinom** razgovarali smo o tijeku popisa, gdje se upis vršio i otvara li upis u Registar nove perspektive za gospodarstvenike i poljoprivredne proizvođače.

Upisnice još uvijek pristižu

»Upis u registar gospodarstvenika i poljoprivrednih gospodarstava započeo je 1. rujna i prvotno je bilo planirano da traje do 30. rujna. Zbog činjenice da informacija o ovom projektu nije stigla u istom trenutku do svih potencijalno zainteresiranih, shvatili smo da ćemo akciju morati produljiti, pa smo to u prvom mahu učinili do 15. listopada, a kasnije i do konca listopada. I sam termin upisa nije bio idealan, jer su u rujnu uveliko započeli jesenski radovi, pa je bilo prilično otežano upisivanje zbog zauzetosti ljudi. U ovom trenutku upisnice još uvijek pristižu s terena i mi ih, kako one stižu, unosimo u bazu. Cijenim da smo do sada u bazu uveli oko 80% upisanih i očekujemo da ćemo taj posao završiti do 15. prosinca kada ćemo moći iznijeti i službene podatke«, kaže Lazar Cvijin.

Razgovarali smo s Lazarom Cvijinom i o tome kakav je bio odziv pripadnika hrvatske zajednice koji imaju poduzeće, poduzetničku radnju ili poljoprivredno gospodarstvo za upis u Registar, te koliko je bilo popisivača i iz kojih su područja bili?

»Kao što sam već rekao, upis u Registar nije išao lako, no ipak smo zadovoljni jer imamo upisane u ovaj Registar iz preko 40 mjesta gdje žive Hrvati. Za sada imamo preko 1.000 upisanih u Registar poljoprivrednih gospodarstava i preko 100 gospodarstvenika. Cijenimo da je to tek četvrtina stvarnog broja, no očekujemo da će taj broj vremenom rasti i da ćemo obuhvatiti bar polovicu od ukupnog broja«, kaže Lazar Cvijin i navodi kako je u ostvarivanju ovog projekta fondacije Cro-Fond sudjelovalo mnogo popisivača.

»Upisom je bilo pokriveno preko 40 mjesta s 34 popisivača, s tim da su neki popisivači pokrivali više mjesta dok je u većim mjestima bilo više popisivača. Od 1. listopada upis u Registar se mogao izvršiti i u uredu Hrvatskog nacionalnog vijeća, što su mnogi i iskoristili. Najveći problem je bio upis u najvećim mjestima kao što su Subotica, Sombor, Novi Sad, Srijemska Mitrovica i druga mjesta, jer u urbanim sredinama je teže znati gdje sve žive pripadnici naše zajednice koji imaju registrirani obrt ili gospodarstvo.«

Perspektive postoje

Na koncu razgovora pitali smo Lazara Cvijina otvara li upis u Registar nove perspektive za gospodarstvenike i poljoprivredne proizvođače i što je krajnji cilj ovog projekta?

»Sigurni smo da perspektive postoje, jer da ne smatramo ne bismo se ni upuštali u realiziranje ovog projekta. Nakon završetka unosa u bazu napraviti će se analiza i statistika koja će poslužiti za izradu strategije gospodarstva hrvatske zajednice u Srbiji. Paralelno s tim radit ćemo na međusobnom povezivanju gospodarstvenika naše zajednice i njihovom uključivanju u razvojne projekte u pojedinim područjima. Očekujemo da će se dodatne perspektive i same ukazivati kako se bude pravila analiza prikupljenih podataka. Ono na čemu ćemo mi kao vodstvo zajednice najviše raditi je formiranje prosperitetnog fonda uz pomoć Vlade Hrvatske i iz drugih potencijalnih izvora. Važno bi bilo da taj

fond bude dugoročan sa stalnim izvorima za njegovo punjenje.«

U projektu *Cro-Fonda* upisa u Registar gospodarstvenika i poljoprivrednih gospodarstava pripadnika hrvatske zajednice u Srbiji u Tavankutu je radila i **Lidija Cvijin**.

»Budući da u Tavankutu imamo na raspolaganju prostor Galerije HKPD-a *Matija Gubec*, popis smo u dva navrata obavljali tamo. Prethodno smo telefonom kolega **Tomislav Vojnić** i ja pozivali sve one koje smo smatrali podobnim za ovaj popis, a bave se poljoprivrednom proizvodnjom. Neki su nam se javili i sami tako da je odziv bio zadovoljavajući. Oni koji nisu bili u mogućnosti doći na popis, mi smo išli kod njih po dogovoru. Popis je rađen u rujnu. Na popisu je znatno više poljoprivrednih proizvođača, koji su poslije ovog projekta u velikom očekivanju i nadi, jer je trenutna situacija u poljoprivredi poražavajuća. Nakon izrade ovog Registra mislim da bi Hrvati poljoprivrednici i gospodarstvenici dobili znatan vjetar u leđa koji bi im olakšao bavljenje njihovom djelatnošću. Pri samom popisu smo vidjeli da bi dosta njih uložilo u trenutnu djelatnost kojom se bave, a postoji i mogućnost da bi većina njih pokušala raditi i oprobati se u nečemu novom, za što za sada nisu u mogućnosti.«

O popisu smo razgovarali i s popisivačem na području Sombora **Tomislavom Vukovićem**.

»Popis je tekao u početku dosta sporo zbog same neinformiranosti naših ljudi, a po meni je postojala doza nepovjerenja ili nekog straha. Jednostavno, ljudi nisu baš bili voljni biti na određenom popisu. U mom slučaju to je bio uglavnom rad na terenu, gdje sam se ja prethodno čuo s onim koji se želio upisati u Registar i onda sam odlazio kod njega i obavio upis. Kasnije su se ljudi informirali jedni od drugih, pa su me sami počeli pozivati i organizirati se tako da se skupi njih 4-5 u jednoj kući i tako su mi puno olakšali posao u svezi popisa. Bilo je i onih koji su mi pomogli tako što su i sami u svom susjedstvu obavili popis za mene. Zadovoljan sam odzivom na popis, pogotovo sada, jer ljudi jedni druge informiraju, i evo sad imam desetak ljudi koji su mi se javili da se žele upisati u Registar, a neki na početku i nisu to željeli. Moji dojmovi su veoma pozitivni, kao i samih ljudi, i svi se iskreno nadaju da će projekt zaživjeti onako kako je i zamišljen. Na popis se javilo puno više poljoprivrednika nego gospodarstvenika, što je i logično zbog toga što naši ljudi uglavnom gravitiraju salašima i selu. Mislim da je ovo veoma važno za ovdašnje Hrvate i zbog buduće ekonomske osnaženosti, a i zbog samog osjećaja pripadnosti, kao dokaz da će i u ovom pogledu matična država misliti na njih«, kaže Vuković i naglašava kako je povezivanje gospodarskih resursa hrvatske zajednice u prstenove ili klastere dobro, kako za zajedničko sudjelovanje na raznim natječajima ili IPARD programima, tako i za mogućnost bolje konkurentnosti na ovdašnjem tržištu.

Zvonko Sarić

Grgo Bačlija (1939. – 2021.)

Čovjek velikoga žara

Od sredine 60-ih do desetak dana prije smrti bio je aktivan u društvenom, kulturnom i političkom životu hrvatske zajednice

Nakon teške bolesti, prošloga četvrtka, 2. prosinca, u 83. godini života, preminuo je odvjetnik i kulturni djelatnik ovdašnjih Hrvata **Grgo Bačlija**.

Rođen je 1939. u Subotici, od oca Vece i majke Marije, rođ. Tumbas. Osnovnu i srednju školu završio je u Subotici, a na Pravnom fakultetu u Nišu diplomirao je 1973. Kao pravnik je radio u nekoliko poduzeća do 1991. Onda do odlaska u mirovinu početkom 1999. u Subotici radi kao odvjetnik. Od mladosti je društveno aktivan. Bio je lokalni omladinski dužnosnik, a potkraj šezdesetih uključio se u organiziranje prve *Dužijance* u Subotici 1968. U istom je periodu bio i sudionik u aktivnostima oko osnivanja ogranka Matice hrvatske u Subotici. Te su aktivnosti rezultirale osnutkom Hrvatskoga kulturno-umjetničkog društva *Bunjevačko kolo* 1970., a Bačlija je njegov član-osnivač i jedan od tajnika. Mnogobrojni sudionici spomenutih aktivnosti, zbog posredne veze s Hrvatskim proljećem, koje je početkom sedamdesetih službeno osuđeno kao djelovanje s nacionalističkih pozicija, bili su izloženi različitim represivnim mjerama. Bačlija je 1973. zbog svojeg djelovanja bio osuđen na 10 mjeseci zatvora, koje je izdržao u subotičkoj kaznionici. Nakon toga tri je godine bio bez posla, a 18 godina bez putne isprave.

Početkom devedesetih ponovno se uključio u društveni život Hrvata u Subotici: jedan je od osnivača Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, postaje članom više hrvatskih kulturnih udruga u Subotici, ali i Društva književnika Vojvodine (1990.), te Hrvatskog društva političkih zatvorenika. U vrijeme nemogućnosti javnog angažiranja zajedno s **Markom Peićem** radi na prikupljanju i obradi jezičnoga i drugog naslijeđa bunjevačkih Hrvata u Bačkoj. S njime je i suautor triju knjiga (*Rečnik bačkih Bunjevaca* (1990.), *Imenoslov bačkih Bunjevaca* (1994.) i *Narodne umotvorine bačkih Bunjevaca* (1997.)), koje su, međutim, u funkciji stvaranja separatnog bunjevačkog korpusa u Vojvodini.

Od početka devedesetih povremeno objavljuje polemičke napise u hrvatskim listovima i glasilima u Vojvodini, ali i u srbijanskim i hrvatskim dnevnicima, tjednicima te periodici. Bio je i suradnik *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* (izvor: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*).

Doprinos postanku i opstanku Kola

Povodom smrti Grga Bačlije, u ponedjeljak, 6. prosinca, u HKC-u *Bunjevačko kolo* u Subotici održana je komemoracija.

Predsjednik HKC-a *Bunjevačko kolo* **Lazar Cvijin** je ovom prigodom podsjetio kako je Bačlija dao veliki doprinos postanku, ali i opstanku *Kola*. Bio je tajnik udruge, ali i kroničar događanja u hrvatskoj zajednici. Kako je Cvijin istaknuo, Bačlija se 1970. sa skupinom hrvatskih intelektualaca prihvatio složenog, rizičnog ali i veoma značajnog posla za očuvanje identiteta bunjevačkih Hrvata, odnosno osnutka HKUD-a *Bunjevačko kolo*.

»Prihvatio si se i dužnosti tajnika Društva, ali si bio i puno više od toga, u tim prvim godinama pokretačka snaga Društva, jedan od nositelja organizacije Velikog prela i *Dužijance*, pratio i sudjelovao u radu odjela. Taj rad je postao veoma zapažen, nažalost i od onih kojima je taj i takav rad *Bunjevačkog kola* posebno smetao, a to je bio tadašnji komunistički režim. Tada počinje tvoj Križni put koji kulminira tvojim zatvaranjem 1973. godine, gubitkom posla, oduzimanjem putovnice i drugih građanskih prava. U to vrijeme došlo je i do zaustavljanja hrvatske priče u *Bunjevačkom kolu*, no sjeme koje je tada posijano nikad nije umrlo«, kazao je Cvijin.

Unatoč stradalništvu, nakon demokratskih promjena 90-ih, Bačlija je ponovno aktivan u prostoru hrvatske zajednice u Vojvodini i *Bunjevačkom kolu*, a tako i u vraćanju hrvatskog predznaka udruge. Pratio je događanja u gradu, bio je i čest posjetitelj manifestacija HKC-a, a jedan je od pokretača Kluba simpatizera HKC-a koji i danas živi i radi.

»Dragi naš Grgo, uvijek ćemo ti biti zahvalni za sve ono dobro što si učinio za *Bunjevačko kolo* i čuvati uspomenu na tebe«, zaključio je Cvijin.

Angažman oko *Dužijance*

Grgo Bačlija je, među ostalim, bio i sudionik pokretanja gradske proslave žetvene svečanosti *Dužijance*. Bio je kasnije i član UBH *Dužijanaca*, koja u novije vrijeme organizira ovu manifestaciju. Direktor UBH-a *Dužijanaca* **Marinko Piuković** je tim povodom podsjetio kako je Bačlija bio tajnik Organizacionog odbora *Dužijance* 1968.

»Imao je komunikacijskih sposobnosti, bio je u grupi agitatora, da ih tako nazovem, onih koji su imali zadatak razgovarati s građanima i uključivati ih u program. Grgo je bio čovjek kome je bilo stalo do napretka naše zajednice u političkom i kulturnom životu, zato se i angažirao u očuvanja običaja i tradicije iskazanih u *Dužijanci*. Iza sebe ostavio je veliku i značajnu dokumentaciju koju je godinama sakupljao«, podsjetio je Piuković.

Nesebičan i odan

Na komemoraciji je govorio i Bačlijin prijatelj, subotički sakupljač povijesne građe i filatelist **Ljudevit Vujković Lamić**.

»Naše druženje trajalo je više od 50 godina. Grgo je bio agilan, radan, povjerljiv, odan i uvijek spreman pomoći na svakakav način. Pogotovo je bio takav kada je bilo riječi o bunjevštini ili hrvatstvu za koje se uvijek nesebično borio, pa i stradao. Iako se 2007. izbio za rehabilitaciju, njegov osuđenički život, isključenje iz javnog života – za to rehabilitacija nije bila dovoljna satisfakcija«, kazao je Vujković Lamić.

Kako je dodao, Grgu trebamo pamtiti po angažmanu u brojnim društvenim organizacijama te dobrim djelima.

»U svom životu radio je na niz mjesta: u Komitetu, gdje je ostavio vidnog traga, Konjičkom klubu *Bačka, Dužijanci*, Hokej klubu na travi, bio je tajnikom u OFK *Subotici* a pomagao kada je FK *Zvezda* vratila staro ime FK *Bačka*. Velikog traga ostavio je od osnivanja do danas u

DSHV-u. Ne smije se zaboraviti njegovo angažiranje oko osnivanja DSHV-a 1990. te izrade statuta i ostalih akata. Ostala je zapamćena njegova rečenica izgovorena tada kako mora postojati balans 'Što Srbima u Hrvatskoj to isto i Hrvatima u Srbiji'. Radio je i kao odvjetnik pomažući ljudima koji su napuštali svoja ognjišta iz zemalja koje 'nisu ratovale', volontirao kao pravni savjetnik kod gradske Udruge umirovljenika. Bio je nesebičan, odan, dobar drug koji je pomagao svima, na svaki mogući način ne žaleći truda. Imao je lomova i padova u životu ali se izdigao iznad svega toga, borio se i trudio da svakom pomogne. Neka nam ostane u sjećanju takav«, zaključio je Vujković Lamić.

Posvećen dobru zajednice

Ravnatelj ZKVH-a i predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov** je kazao kako ćemo Grgu pamtiti kao čovjeka velikoga žara koji je bio izuzetno posvećen dobru zajednice i naroda kojemu je pripadao.

»Od sredine 60-ih do desetak dana prije smrti možemo

bilježiti njegove aktivnosti, njegovo djelovanje u brojnim poljima i u gotovo svakoj iole važnijoj hrvatskoj instituciji u Gradu Subotici, kao sudionika brojnih procesa, kao osobe koja je dala svoje prinose i u funkcioniranju institucija, distribuciji tiskovina, iznošenju stavova u javnosti te spremnost da i financijski podupre one koji su bili u potrebi ili pak određene inicijative i programe koji su se odvijali u hrvatskoj zajednici«, kazao je Žigmanov.

Kako je dodao, svoju nesvakidašnju energiju dijelio je s drugima, trošio je za afirmaciju i kulturne baštine ali i suvremenosti. Po njegovim riječima, Bačlija je uvijek dosljedno i hrabro svjedočio ono što je bio i ono što je učinio.

»Posljednji takav čin dogodio se posljednji put ove godine tijekom rasprave oko uvođenja tzv. bunjevačkog jezika, kada je jasno i nedvosmisleno kao koautor *Rečenika bačkih Bunjevaca* javno svjedočio kako bunjevački govor nema u sebi sastavnice po kojima može postati standardni jezik i da je on sastavni dio hrvatskog jezičnog korpusa. Pamtit ćemo i ga kao čovjeka koji, ne toliko svjesno, nije bježao od žrtve, te u jednom trenutku za svoje djelovanje, koje je bilo časno i pošteno, platio uzništvom. To ga nije pokolebalo i to je naučak za nas: vlastita uvjerenja ono što smatramo ispravnim mora biti svjedočeno i na način da se za to plati skupa cijena«, zaključio je Žigmanov.

Grgo Bačlija sahranjen je u ponedjeljak, 6. prosinca, na Senčanskom groblju u Subotici.

D. B. P.

26. Forum hrvatskih manjina

Strategije razbijanja najjače u Srbiji

» **S**ubetnički identiteti hrvatskih manjinskih zajednica – između tradicije i sredstva asimilacije« bila je tema ovogodišnjeg, 26. Forum hrvatskih manjina, koji je održan u Zagrebu u organizaciji Hrvatske matice iseljenika. Forum je okupio velik broj sudionika iz hrvatskih manjinskih skupina diljem Europe, predstavnike hrvatske diplomacije, državnih i znanstvenih institucija koje se bave pitanjem etniciteta.

Ministar vanjskih i europskih poslova Hrvatske **Gordan Grlić Radman** rekao je u svom izlaganju kako je pitanje očuvanja identiteta Hrvata u njihovim domicilnim državama jedno od važnijih pitanja vanjsko-političkog djelovanja Hrvatske. Između ostalog, govorio je i o problemima koji opterećuju hrvatsku zajednicu u Srbiji te je naglasio

kako je pitanje njihovog položaja jedno od otvorenih pitanja sa Srbijom te da zauzima visoko mjesto u političkoj agendi Hrvatske. S tim u vezi, naglasio je ministar Grlić Radman, Hrvatska i njezina Vlada poduzimaju konkretne korake u pružanju potpore svojim nacionalnim manjinama, uključujući i hrvatsku zajednicu u Srbiji, te nastavljaju inzistirati na uređenju ovog pitanja na način kako je to Hrvatska učinila na vlastitom teritoriju, napose imajući u vidu visok stupanj ostvarivanja prava srpske nacionalne manjine i visok stupanj integracije i sudjelovanja u državnom i političkom sustavu Hrvatske.

Stanje u Srbiji

U ime hrvatske zajednice u Srbiji na Forumu su govorili međunarodni tajnik Hrvatskog nacionalnog vijeća **Darko Baštovanović** te predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov** koji su na skupu, zbog epidemijskih okolnosti, sudjelovali putem Zooma, objavio je HNV.

Baštovanović je izložio problem tzv. bunjevačkog pitanja koji predstavlja dio šire strategije razbijanja hrvatskog korpusa u Srbiji, a traje kontinuirano i u različitim intenzitetima još od 90-ih godina 20. stoljeća kada je imao naj-

teže razmjere u **Miloševićevom** režimu čije se pojedine strategije i danas koriste. Napomenuo je, također, kako »bunjevačko pitanje« nije jedini problem kojim država manipulira, već su na snazi i druga odvajanja subetničkih skupina Hrvata – kao što je to pokušaj sa Šokcima u Podunavlju i osporavanje autohtonosti Hrvata u Srijemu. Navedeno, pojasnio je, mora se dovesti u vezu s negativnim sentimentom koji u srbijanskom društvu postoji spram Hrvata i s činjenicom da 40 posto većinskog naroda ima negativne predodžbe o svemu što se tiče hrvatskog naroda, kulture i države – pojedini stereotipi koji su se tradicionalno vezivali uz romsku zajednicu danas se još snažnije vezuju uz Hrvate.

Tomislav Žigmanov govorio je o nedostatku političke volje za uključivanjem Hrvata u društveni i politički sustav Srbije što dodatno usložnjava položaj hrvatske zajednice i njezino djelovanje po brojnim pitanjima, uključujući i »bunjevačko pitanje« te problem miješanja države u identitetska pitanja. On je podsjetio i na to kako ovdašnje institucije hrvatske zajednice s obzirom na ove probleme djeluju posvećeno i kontinuirano, napose kada je riječ o pojedinim aspektima identiteta Hrvata kao što su to lokalni hrvatski dijalekti i kultura koje se nastoji otrgnuti iz hrvatskog korpusa. Žigmanov je istaknuo i sve veću potporu Hrvatske od kada se na čelu Vlade nalazi **Andrej Plenković**. Ponovio je, zaključivši izlaganje, kako je Hrvatska na svojem teritoriju osigurala visok stupanj ostvarivanja prava manjinskih zajednica te da se, imajući u vidu konkretne aktivnosti koje se tiču srpske manjine, isto to mora zahtijevati od Srbije.

Sinkronizacija i poznavanje

Skup su pozdravili i savjetnik predsjednika Hrvatske za vanjsku i europsku politiku **Neven Pelicarić**, predsjednica Odbora Hrvatskog sabora za Hrvate izvan RH **Zdravka Bušić** i savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH **Milan Bošnjak**. Visoki dužnosnici istaknuli su kako je neophodno da najviše državne institucije usuglase i sinkroniziraju svoje djelovanje koje se tiče zaštite Hrvata izvan matične domovine i uključuje kontinuirano djelovanje na unaprjeđenju njihovih prava. Predstavnici hrvatskih institucija ukazali su i na nužnost poznavanja problema razbijanja hrvatskog korpusa koji u brojnim državama, na subetničkoj razini, ima različite oblike i strategije, dok je u Srbiji ovo posebno planirano, implementirano i ima najteže posljedice.

H. R.

Suradnja Zagrebačke županije i ovdašnjih Hrvata

Kreativne radionice – potpora obrazovanju

Zagrebačka županija i tamošnje škole već dulje vrijeme pomažu ovdašnju hrvatsku zajednicu, u prvom redu aktivnosti na planu obrazovanja. Nakon stanke zbog epidemije koronavirusa, ta je suradnja ponovno obnovljena. Naime, prošloga tjedna (u petak i subotu) u Tavankutu i Subotici boravili su ravnatelji i profesori više osnovnih škola s područja Zagrebačke županije. Gostujući profesori održali su kreativne radionice za učenike iz osnovnih škola *Matija Gubec* iz Tavankuta, *Vladimir Nazor* iz Đurđina, te *Matko Vuković* i *Ivan Milutinović* iz Subotice (opširnije na *Hrckovim* stranicama).

U ime Zagrebačke županije u posjetu su boravili i predstavnici iz odjela za obrazovanje **Vjeran Štublin** i **Darinka Balen**.

»Zagrebačka županija sa svojim osnovnim školama već desetak godina radi projekte s Hrvatima izvan Hrvatske, a tavankutska i okolne škole su u tom projektu. Ove smo godine došli s projektom 'Adventski običaji našega kraja' koji podrazumijeva niz radionica za učenike. Time djeci koja tu žive približavamo neke naše adventske običaje. Ujedno, to je i znak da znamo da Hrvati postoje na ovim prostorima i da smo im voljni na bilo koji način pomoći. Svaki naš posjet iznjedri neku novu mogućnost za suradnju. Suradnja je krenula s tavankutskom školom, kasnije smo bili domaćini volonterima Etnokampa Hrvatske čitaonice, pa su 2019. naši likovni profesori održali radionice za djecu u HKC-u *Bunjevačko kolo* u Subotici, oslikali zid područne škole u Tavankutu, osposobili keramičku peć u tavankutskoj školi, kao temelj za rad u keramici...«, kaže Darinka Balen.

U okviru posjeta, gosti iz Zagrebačke županije održali su i sastanak s članovima Ureda Hrvatskog nacionalnog vijeća. Predstavivši sa svojim suradnicima rad i djelovanje HNV-a, predsjednica Vijeća **Jasna Vojnić** izrazila je zahvalnost gostima na dosadašnjoj podršci.

»Veliku zahvalnost dugujemo našim gostima, riječ je o skupini ravnatelja, ali i drugih pojedinaca koji nesebično podržavaju život naše zajednice, napose na području obrazovanja. Brojne aktivnosti, projekti i putovanja bili bi nezamislivi bez njihove podrške, ili makar siromašniji u

svojim sadržajima. Želimo da im ovaj posjet našoj zajednici i sve lijepo što će doživjeti ovdje bude jedno skromno hvala na svemu što čine i nastavljaju činiti«, poručila je Vojnić.

Ravnatelj OŠ *Stjepan Radić* iz Božjakovine **Jure Mišković** rekao je kako su prije tri godine započeli projekte suradnje s ovdašnjim Hrvatima s temom i povodom adventa.

»Zbog epidemiološke situacije, dvije godine nismo se imali prilike družiti, te sada obnavljamo tu tradiciju, da pomognemo koliko možemo pomoći. Ove godine profesori iz škola Zagrebačke županije održavaju s djecom iz

Subotice, Tavankuta i Đurđina niz različitih radionica. To je poklon djeci za advent, budući da je advent vrijeme darivanja, okupljanja i druženja«, kaže Mišković.

Ravnateljica OŠ *Matija Gubec* iz Tavankuta **Stanislava Stantić Prčić** kaže kako su prikazane radionice bile od koristi ne samo učenicima nego i ovdašnjim nastavnicima.

»Imali smo priliku vidjeti drugačije pristupe u radu, bila je to prilika za razmjenu iskustava, što svakako pridonosi podizanju kvalitete nastave. Također, ostavili su nam i radni materijal za neke od radionica. Sada kada su se učenici uključili, bitno je te radionice i nastaviti. Naša je škola od gostiju dobila na poklon računalo s visokim performansama, a poklonili su nam i adventske vijence kao donaciju za naš adventski vašar«, kaže Stantić Prčić.

D. B. P.

Dr. sc. Aleksandra Vujić, ekspertkinja u području prava nacionalnih manjina

Konstatacija u analizi da u Akcijskom planu indikatori/pokazatelji nisu dobro postavljeni ukazuje da se postavljeni ciljevi i rezultati teško ili nikako ne mogu izmjeriti. Akcijski plan predstavlja prvi dokument javnih politika, koji je u potpunosti posvećen manjinama i u tom smislu bi trebalo gledati na njegove nedostatke. Oni se u budućnosti mogu ispraviti ukoliko se bude postupalo prema Zakonu o planskom sustavu, preporukama međunarodnih tijela i stvarnim potrebama pripadnika manjina

Definirati strateške ciljeve i precizirati pokazatelje

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Dr. sc. **Aleksandra Vujić** koautorica je »Ex-post Analize o realizaciji Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina«. Kako kaže, u nedostatku Strategije za nacionalne manjine Akcijski plan je ključni strateški dokument i dokument manjinske politike. Analiza koju je provela zajedno s **Vladimirom Vukićevićem** imala je za cilj »da procijeni kakav je bio učinak Akcijskog plana od 2016. do 2020. godine, kako bi nadležna tijela na osnovu toga mogla donijeti odluku o budućim koracima u planiranju strateškog okvira u području prava nacionalnih manjina«, kaže dr. sc. Vujić.

► **Kako je izrađena »Ex-post analiza o realizaciji Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina«? Tko je naručilac?**

Analiza je izrađena u okviru zajedničkog projekta Europske unije i Vijeća Europe »Horizontal Facility za Za-

padni Balkan i Tursku 2019.-2022. – Promocija različitosti i ravnopravnosti u Srbiji«. Ured Vijeća Europe u Beogradu angažirao je domaće stručnjake da urade analizu sveukupnih efekata Akcijskog plana, od 2016. do 2020. godine i da na taj način pomognu vlastima da dalje planiraju strateški okvir u području prava nacionalnih manjina. Ovo je jedna u nizu aktivnosti Vijeća Europe u vezi s Akcijskim planom, budući da je za potrebe izrade prvog nacrtu Akcijskog plana 2016. godine Vijeće Europe angažiralo domaćeg i međunarodnog stručnjaka, a 2018. podržalo izradu »Analize izvještaja o primjeni Akcionog plana«. Podsjećanja radi, u nedostatku strategije za nacionalne manjine, Akcijski plan je izrađen na bazi preporuka iz Trećeg Mišljenja Savjetodavnog komiteta Vijeća Europe za provođenje Okvirne konvencije za nacionalne manjine, njegova struktura, koju čine jedanaest poglav-

lja; rađena je prema članovima Okvirne konvencije, a Strateški ciljevi u Poglavljima pisani su prema preporukama Savjetodavnog komiteta iz Trećeg Mišljenja.

► **Ukratko nam recite što je bio cilj analize i kakva je bila primijenjena metodologija?**

Osnovni cilj ex-post analize bio je da procijeni kakav je bio učinak Akcijskog plana od 2016. do 2020. godine, kako bi nadležna tijela na osnovu toga mogla donijeti odluku o budućim koracima u planiranju strateškog okvira u području prava nacionalnih manjina. Drugim riječima, Ex-post analiza je trebala utvrditi je li Akcijski plan i dalje relevantan dokument u kontekstu manjinske politike u Srbiji, je li u postojećem formatu održiv i u budućnosti, odnosno da utvrdi koliko je bio efektivan (jesu li ispunjeni postavljeni Strateški ciljevi i Opći rezultati) i je li bio efikasan (jesu li bila dovoljna sredstva kako bi se rezultati ostvarili, jesu li ispoštovani postavljeni rokovi i kakva je bila kvaliteta realiziranih aktivnosti). Metodologija je obuhvaćala pregled literature i dokumenata za procjenu utjecaja Akcijskog plana (kvartalne izvještaje o realizaciji Akcijskog plana od 2018. do 2020. godine i izvještaje međunarodnih tijela, u prvom redu, Četvrto mišljenje Savjetodavnog komiteta Vijeća Europe o primjeni Okvirne konvencije u Srbiji i Četvrti izvještaj Komiteta eksperata Europske Povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, iz 2018. godine); anketiranje predstavnika nacionalnih vijeća nacionalnih manjina i pisanje ex-post analize i preporuka na osnovu dobijenih informacija.

► **Što je Vas osobno motiviralo da se specijalizirate baš za rad, analize, projekte na planu ostvarivanja i zaštite prava nacionalnih manjina?**

Prva iskustva s manjinskim pitanjima u praksi i problemima pripadnika manjina stekla sam u Srpskoj osnovnoj i srednjoj školi i gimnaziji u Budimpešti, radeći kao profesorica srpskog jezika od 1992. do 1995. godine. Po mom mišljenju, pripadnici većinskog naroda teško mogu u potpunosti razumjeti probleme manjina u svojoj zemlji ako se osobno ne upoznaju s problemima s kojima se suočavaju njihovi sunarodnjaci u drugim zemljama. Projekti na kojima sam radila većinom su se odnosili na monitoring Okvirne konvencije o zaštiti manjina i Povelje o regionalnim i manjinskim jezicima, kao i na edukaciju i treninge o međunarodnim standardima za zaštitu nacionalnih manjina.

► **I u svojem magistrarskom i doktorskom radu ste se bavili temom ostvarivanja prava nacionalnih manjina.**

Inspirirana radom u srpskoj manjinskoj školi, upisala sam se na Institut za sociologiju i socijalnu politiku, na Sveučilištu Eötvös Loránd u Budimpešti (Eötvös Loránd University – ELTE) i magistrirala na temu: »Pogled na život srpske i hrvatske manjine u Mađarskoj od 1945. do 1946., u ogledalu zajedničkog časopisa *Sloboda*«. Kasnije sam doktorirala na Interdisciplinarnim studijama na Sveučilištu u Novom Sadu, s temom: »Pravo pripadnika manjina na obrazovanje u Vojvodini od 1974. do 2004. godine«.

► **Duže razdoblje ste ravnateljica Vojvođanskog centra za ljudska prava? Je li centar aktivan?**

Formalno sam ravnateljica, ali Centar više nema aktivnih projekata.

► **Kakva je budućnost nevladinih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava?**

Budućnost pravaških nevladinih organizacija u Srbiji umnogome će zavisiti od »istinskog« opredjeljenja Srbije prema EU i ljudskim pravima, ali i od podrške međunarodne zajednice civilnom društvu u Srbiji. Njihov se status od 2000. godine promijenio, a trenutno su najaktivnije u Beogradu.

► **Vratimo se na Akcijski plan. Kako je navedeno na predstavljanju, ova analiza će biti polazište za izradu novog akcijskog plana? Postoje li i druge analize, analize iz sjenke?**

Kako je to bilo navedeno tijekom predstavljanja Ex-post analize, 8. rujna 2021. godine u palači *Srbija*, koju su organizirali Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog i Ured Vijeća Europe u Beogradu, »analiza će se tretirati kao ex-post i ex-ante analiza efekata u skladu sa Zakonom o planskom sustavu Republike Srbije, čiji će zaključci biti osnova za izradu novog strateškog dokumenta, čiju izradu će koordinirati Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog«. U skladu sa Zakonom o planskom sustavu Republike Srbije iz 2018. godine, tijekom procesa planiranja, formuliranja i usvajanja javnih politika i propisa rade se ex-post analize u cilju vrednovanja učinaka javnih politika, zarad njenog preispitivanja i unaprjeđenja, odnosno revizije i daljeg planiranja i ex-ante analiza, u cilju sagledavanja promjene koju treba postići i izbora optimalnih mjera za postizanje ciljeva javnih politika. Nisam informirana o tome jesu li rađene još neke analize i izvještaji iz senke koji se bave pitanjima nacionalnih manjina u Srbiji.

► **Analiza je uključivala pregled literature i dokumenata, anketu s predstavnicima nacionalnih vijeća nacionalnih manjina. Kako se odvijala suradnja s nacionalnim vijećima?**

Anketna pitanja bila su poslana Koordinaciji nacionalnih vijeća, koja ih je distribuirala na adrese 23 nacionalna vijeća. Bili smo začuđeni kada smo dobili odgovore od samo njih osam: bunjevačkog, crnogorskog, češkog, grčkog, hrvatskog, mađarskog, njemačkog i od Savjeta židovskih općina Srbije. Koji je bio razlog za to, ne znam, ali bi bilo interesantno saznati što je u pitanju, naročito zbog toga što će se nacionalna vijeća, kao i do sada, tretirati kao ključni akteri u izradi »novog« Akcijskog plana.

► **U analizi navodite da su »poteškoću u praćenju ostvarenih rezultata predstavljali indikatori koji nisu bili dobro formulirani da bi na adekvatan i kvalitetan način izmjerili učinke, odnosno ishode, rezultate i efekte Akcijskog plana i koji nisu imali definirane početne, prijelazne i krajnje vrijednosti, što je onemogućavalo kvalitetno praćenje stupnja ostvarenosti ciljeva, rezultata i aktivnosti«. U čemu su se sastojale teškoće konkretno?**

Indikator u prijevodu znači pokazatelj. U dokumentima javne politike, kao što su akcijski planovi, pokazatelji trebaju »pokazati« je li nešto urađeno, a to nešto se ne

može provjeriti ukoliko se ne može izmjeriti. Zbog toga se navodi da indikatori ili pokazatelji moraju biti: specifični – kako bismo znali na što se točno odnose, mjerljivi – kako bismo planirano mogli izmjeriti ili izbrojati, dostižni – kako bismo znali je li ono što želimo zaista i moguće, relevantni – kako bismo odredili je li ono što želimo zaista smisleno u danom kontekstu i vremenski ograničeni – kako bismo znali koji su postavljeni rokovi (tzv. SMART indikatori). Konstatacija u analizi da u Akcijskom planu indikatori/pokazatelji nisu dobro postavljeni ukazuje da se postavljeni ciljevi i rezultati teško ili nikako ne mogu izmjeriti. Na primjer, ako je kao indikator naveden »broj seminara i broj sudionika«, ne možemo konstatirati jesmo li ostvarili rezultat koji smo htjeli ili ne, jer indikator nije mjerljiv. Ja mogu kazati da je rezultat ispunjen, jer sam organizirala tri seminara na kojem je bilo 10 ljudi, a vi to možete osporiti tvrdnjom da je za vas rezultat ispunjen, tek ako se organizira 10 seminara, na kojima će se okupiti 100 ljudi. I vi i ja smo u pravu, jer nismo u početku precizno odredili na koje brojeve mislimo. Tekst dobro postavljenog indikatora ili pokazatelja bi glasilo: »organizirano 5 seminara, u 5 općina u Sjevernobačkom okrugu, na kojima je obučeno 50 državnih službenika o međunarodnim standardima za zaštitu prava nacionalnih manjina, od travnja do lipnja 2022. godine«.

► Hoće li novi akcijski plan imati bolje definirane indikatore po Vašem mišljenju? Od čega ili od koga to ovisi?

Usvajanjem Zakona o planskom sustavu 2018. godine, uveden je novi sustav planiranja javnih politika, koji propisuje obavezne elemente za sve dokumente javne politike i predviđa analitičke procese, prije, tijekom i nakon realizacije dokumenata javne politike, kao i ex-ante i ex-post analizu efekata. Akcijski plan je donesen prije usvajanja ovog Zakona i nije sadržavao sve elemente koje propisuje Zakon o planskom sustavu. Na to se odnosi konstatacija da je »Kvaliteta vrjednovanja (evaluacija) Akcijskog plana bila uvjetovana njegovim formatom, jer logika intervencije nije bila dovoljno eksplicitna, a logične veze između ciljeva, rezultata i aktivnosti nisu bile uspostavljene«. Nije bila uspostavljena ni hijerarhija između ciljeva (općih i specifičnih), a »strateški ciljevi« nisu bili identificirani. Ukoliko se prilikom izrade novog Akcijskog plana budu primjenjivale odredbe Zakona o planskom sustavu, indikatori će zasigurno biti bolje definirani.

► Je li Akcijski plan onda uopće koristio svrsi zbog koje je i napravljen? Hoće li se to ispraviti?

Izrada Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina iz 2016. godine bila je obaveza Srbije u okviru pregovaračkog procesa za Poglavlje 23: Pravo suđe i osnovna prava i jedno od mjerila za otvaranje poglavlja. Akcijski plan također predstavlja prvi dokument javnih politika, koji je u potpunosti posvećen manjinama i u tom smislu bi trebalo gledati na njegove nedostatke. Oni se u budućnosti mogu ispraviti ukoliko se bude postupalo prema Zakonu o planskom sustavu, preporukama međunarodnih tijela i stvarnim potrebama pripadnika manjina.

► Tko će praviti novi Akcijski plan? Kada se očekuje njegova izrada?

Vijeće Europe je nedavno raspisalo poziv za pružanjem konzultantskih usluga u procesu izrade novog Akcijskog plana. Očekujem da će proces izrade novog Akcijskog plana početi čim se izabere odgovarajući konzultant i formira Radna grupa za njegovu izradu.

► Ured za ljudska i manjinska prava je pripremio od 2016. godine 18 kvartalnih izvještaja, a Savjet za nacionalne manjine se sastao tek devet puta. Znači li to da Vlada nije naročito zainteresirana za problematiku manjinskih ljudskih prava ili nešto drugo?

Pitanje je više usmjereno ka Savjetu za nacionalne manjine, jer samo njegovi članovi mogu odgovoriti zbog čega se nisu redovito sastajali. Za potrebe »Analize izvještaja o primjeni Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina« iz 2018. godine bilo je analizirano osam izvještaja, a za potrebe ex-post analize još 18. Iako je rok većine aktivnosti 2018. godine prestao važiti, izvještaji su poslani i nakon toga.

► Često se čuje rečenica kako su u Srbiji prava nacionalnih manjina po najvišim standardima. S druge strane, govori se i kako standardi u EU ne postoje nego svaka država na različit način definira manjinska prava. Postoje li dakle standardi i koji?

Jedna od čestih formulacija u međunarodnim izvještajima je da su pravni propisi u području zaštite prava pripadnika nacionalnih manjina u Srbiji dobri, ponekad iznad standarda, ali da problem predstavlja njihova primjena u praksi. EU nije izradila obvezujući dokument za zaštitu prava manjina, ali se oslanja i u potpunosti primjenjuje odredbe obvezujućih konvencija Vijeća Europe za zaštitu prava nacionalnih manjina – Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i Europske Povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima. U tom smislu, sve države EU pristupaju manjinskim pravima na isti načini i u obavezi su poštivati odredbe ove dvije konvencije.

► U jednom dijelu analize kažete kako su nedovoljna financijska sredstva ograničavala primjenu akcijskog plana. U kojoj meri ovisi ostvarivanje prava o financijskim sredstvima? Po Vašem mišljenju je li potrebno uvećati ta sredstva? Ima li nekih usporedbi s drugim državama, koliko one izdvajaju a koliko Srbija financijskih sredstava za ostvarivanje prava nacionalnih manjina?

Financije su bitne za ostvarivanje svih aspekata prava manjina, prije svega za obrazovanje, informiranje i kulturu, ali koliko god bila visina opredijeljenih sredstava, mislim kako neće biti dovoljna da podmiere sve potrebe, svih manjina. Ovo se naročito odnosi na siromašnije zemlje, kao što je Srbija.

► Kreću li se i u kojoj mjeri stvari na bolje u Srbiji u pogledu ostvarivanja prava nacionalnih manjina?

Mislim da je ostvarivanje prava manjina u Srbiji zadovoljavajuće i da su na adekvatan način uspostavljeni i pravni i institucionalni okviri. Nedostaje interkulturalna dimenzija i između manjina i većinskog naroda i između samih manjina.

Projekt Fondacije *Antun Gustav Matoš*

Oснаživanje hrvatske zajednice u Beogradu

Fondacija *Antun Gustav Matoš* iz Beograda provodi projekt »Osnaživanje hrvatske zajednice u Beogradu« financiran od fonda Balkan Trust for Democracy. Tim povodom krajem studenoga za predstavnike hrvatskih udruga s teritorija Beograda i članove Upravnog odbora Fondacije organizirano je cjelodnevno predavanje »Javno zagovaranje u zajednici« koje je održala **Snežana Stojanović**, socijalna radnica i konzultantica.

Upoznavanje s pravima

Po riječima upraviteljice Fondacije *Antun Gustav Matoš* **Katice Naglič**, u sklopu spomenutog projekta kroz semi-

nare i treninge unutar zajednice radit će se na podizanju kapaciteta njezinih pripadnika u Beogradu. Jedna od bitnijih sastavnica projekta je upoznavanje zajednice s pravima koja nacionalne manjine imaju u Srbiji. Prvi korak je da se krene od postojećih kapaciteta, te će voditeljima i zainteresiranim pojedincima iz postojećih hrvatskih udruga s teritorija grada ponuditi mogućnost da se upoznaju sa svim relevantnim temama i pravima manjina, kako bi mogli zastupati interese svojih zajednica.

Ostale teme bit će: »Zagovaranje i lobiranje«; »EU integracije i Srbija«; »Hrvati u Beogradu (suživot, nacionalnost, multikulturalnost)« te »Gospodarstvenici u Beogradu«.

»Kako bi se osigurala vladavina prava i poštovanje manjinskih prava, neophodno je napraviti suradnju s relevantnim institucijama. Kroz dvosmjernu suradnju s institucijama, hrvatska zajednica u Beogradu dobija na vidljivosti i prepoznatljivosti«, kaže Naglič.

Prilike za okupljanje

Glede okupljanja pripadnika zajednice aktivnosti će biti usmjerene na rad s akademskim građanima i intelektualcima kao i s mladima.

»Nastojat ćemo okupiti akademske građane i intelektualce hrvatske nacionalnosti i uključiti ih u rad. Time bi se povećao ugled i reputacija zajednice. Očekujemo da će to utjecati na smanjenje straha kod drugih Hrvata i da će ih ohrabriti da sudjeluju u raznim aktivnostima. Moramo računati na to da su Hrvati u Beogradu u suštini pojedinci koji žive na različitim krajevima grada. Za opstanak zajednice bitan je rad s mladima na edukaciji o kulturnoj baštini i povijesti Hrvata u gradu Beogradu.

Mlade treba obrazovati o pravima i zagovaranju za njih, treba ih uključiti u kulturne manifestacije zajednice«, kaže Naglič.

Kulturne manifestacije će također služiti kao prilika za upoznavanje i okupljanje Hrvata koji žive disperzirano na velikom teritoriju grada Beograda.

»To je prilika za upoznavanje s kulturnom baštinom Hrvata s ovih prostora, upoznavanje sa značajnim Hrvatima, njihovom doprinosu povijesti Beograda i njegovoj sadašnjoj kulturi. Kroz kulturne manifestacije radimo i na povezivanju ovdašnjih udruga kulture

koje svoje programe prikazuju u ovom prostoru periodično i naizmjenično. Imat ćemo izložbe, književne večeri, koncerte. Ono što je prilagođeno dobivenom prostoru usred stambene zgrade«, pojašnjava Katica Naglič.

Period realizacije projekta »Osnaživanje hrvatske zajednice u Beogradu« je do kraja ožujka 2022. godine.

D. B. P.

Pravna pomoć

U prostorijama Fondacije (Studentski trg 10/III. kat) pripadnici hrvatske zajednice mogu dobiti i besplatnu pravnu pomoć vezano za dokumentaciju potrebnu za dobivanje državljanstva Hrvatske (u prosincu, prvi termin bio je prošle srijede, a sljedeći je također srijeda, 15. prosinca, od 14 do 17 sati).

Pola stoljeća od povijesnog pokreta

Hrvatsko proljeće i Katolička crkva u Bačkoj

Na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu održan je 2. prosinca znanstveni kolokvij »Pola stoljeća od Hrvatskog proljeća«. Rektor HKS-a prof. dr. sc. **Željko Tanjić** i ravnatelj Instituta za povijest dr. sc. **Gordan Ravančić** su u ime svojih ustanova, koje su priredile ovaj skup, uputile pozdravnu riječ publici. Predavanja o različitim aspektima *Hrvatskog proljeća* održali su doc. dr. sc. **Anto Mikić**, prof. **Tomislav Žigmanov** (ZKVH), prof. dr. sc. **Ivica Šute**, dr. sc. **Marko Zubak**, doc. dr. sc. **Martin Previšić**, prof. **Krešimir Čokolić**, dr. sc. **Albert Bing** i izv. prof. dr. sc. **Tomislav Anić**.

Predavanje Žigmanova, naslovljeno »Hrvatsko proljeće i Katolička crkva u Bačkoj«, objedinilo je i laičke i crkvene elemente *Hrvatskog proljeća* među Hrvatima u Bačkoj. Na početku predavanja Žigmanov je podcrtao značenje *Hrvatskog proljeća* za Hrvate u Bačkoj.

»Ono će, s jedne strane, među Hrvatima probuditi ponovno nade, ponovno će se ući u proces intenzivne suradnje sa strukturama u SR Hrvatskoj, a vidjet ćemo da će sudjelovanje hrvatskoga vjerničkoga puka biti integrirano u svemu što se događalo u Katoličkoj crkvi u Hrvata.«

Žigmanov je rekao kako su paralelno postojala, ali se i podudarala, dva društvena toka, »jedan je društveni proces, a drugo je dinamična društvena činjenica – Katolička crkva«. Drugim riječima, riječ je o procesima unutar laičkih svjetovnih krugova i o onima unutar crkvenih krugova. Žigmanov je zaključio da *Hrvatsko proljeće* u Bačkoj nije imalo svoje političke ciljeve. Ono je bilo više narodno-kulturni, a manje demokratsko-politički pokret, rekao je Žigmanov na skupu.

Uloga Rajića i Budanovića

Prije opisivanja povijesnog konteksta hrvatskog korpusa u Bačkoj, Žigmanov je izdvojio nekoliko osnovnih činjenica. Istaknuo je da je Prvi svjetski rat prekinuo kulturna i društvena gibanja Hrvata u Bačkoj, koja su zapravo bila posljedica preporoditeljskih nastojanja biskupa **Ivana Antunovića** i **Paje Kujundžića**. Nakon rata nastali su novi izazovi po crkvene krugove. Trianonskim ugovorom, Bačka je podijeljena između Mađarske i Kraljevine SHS, a samim tim je nestalo jedinstvo Kalačko-bačke nadbiskupije. Za katolike Bačke osniva se Bačka apostolska administratura, koja je od prvog dana suočena s brojnim problemima.

»Hrvatski puk u Baranji, Bačkoj i Banatu dio je velikih asimilacijskih nastojanja srbijanske vladajuće klase. Isključeni su iz društvenih ključnih tokova. Stvarana je

određena vrsta procesa da se provede dekretoizacija, a njihova moć marginalizira«, kazao je on.

Međutim, kako Žigmanov napominje, »to je sve bilo dovedeno u pitanje, to je slomljeno u drugoj polovini 30-ih godina« djelovanjem ne samo političkih prvaka Hrvata okupljenih oko Hrvatske seljačke stranke, nego i crkvenih, u prvom redu administratora **Lajče Budanovića** i župnika **Blaška Rajića**. Žigmanov podsjeća da oni nisu bili samo »ključni ljudi da taj dio Bačke postane dio Kraljevine SHS« nego i »da se gotovo plebiscitarno ostvari hrvatski identitet među Bunjevcima i Šokcima«.

Crkva i komunisti

U nastavku je Žigmanov govorio o tragičnim posljedicama ratnih (1941. – 1944.) i poslijeratnih godina po Crkvu i puk i kulturnom djelovanju klera u uvjetima suženih sloboda.

»U to vrijeme se »izvoze proizvodi« iz Bačke u Hrvatsku, kao što su Sestre Naše gospe iz Subotice. Tridesetih godina one stvaraju svoje samostane u Hrvatskoj. Nakon što je kardinal **Alojzije Stepinac** kupio samostan u Remetama, u Hrvatsku iz Sombora dolaze i karmelićani. Somborski samostan karmelićanskog reda je izvor za stvaranje karmela u Hrvatskoj, sada razvijenog i bogatog, sa samostanom u Bosni i Hercegovini. Složeni odnosi između klera i komunista otoplili su nakon sklapanja ugovora s Vatikanom i Brionskog plenuma 1966.«

Posljedice ovih krupnih povijesnih događaja osjetili su i Hrvati u Bačkoj.

»Okuplja se inteligencija, razgovara se unutar komunističke elite koja je nacionalno svjesna, a s druge strane i unutar Katoličke crkve glede narodnosnih tema. U jednom trenutku će se ta dva procesa, ta dva nastojanja početi podudarati kada su u pitanju ciljevi i doći će do jedne neobične, ali u visokom stupnju ostvarene suradnje«, kazao je on.

Žigmanov je spomenuo i pozitivne posljedice dobrih jugoslavensko-vatikanskih odnosa. Godine 1968. Matica hrvatska, a JAZU 1969., objavljuje kapitalna djela **Ivana Kujundžića**, subotičkog svećenika koji je 1947. osuđen na 13 godina strogog zatvora. To su bila, ističe Žigmanov, prva djela koja su Hrvati objavili nakon 1945. Vič. **Lazar Ivan Krmpotić** 1969. održava zajedno s društvom sv. Jeronima u Baču Simpozij o **Josipu Andriću**. Otkriva se poprje ispred crkve sv. Jakova u Plavni, na taj način se odalo priznanje i Andriću te ga vezalo za prostor s kojeg je potekao. Najzad, godine 1970. pokrenuta je *Subotička Danica*.

Gibanja u svjetovnim krugovima

Žigmanov je prikazao i gibanja unutar krugova hrvatskih laika nakon plenuma CK SKJ na Brijunima 1966. godine.

»Komunikacija s državnim republičkim vlastima unutar tijela u Hrvatskoj i isto tako unutar kulturnog prostora bila je intenzivirana. Stvara se pokret unutar inteligencije. Intenziviraju se okupljanja. Stvaraju se zajednički ciljevi. Godine 1968. na valu gibanja na tom etnografskom području nastaju *Đakovački vezovi*, *Vinkovačke jeseni*, Smotra folklora u Zagrebu, Brodu. Godine 1968. *Dužijanca* se prvi put odvija izvan crkve kao smotra tradicijske kulture s jasnim hrvatskim obilježjima. U ideološkom konceptu komunizma KUD *Matija Gubec* iz Tavankuta nastupa jasnije s pozicija udruge hrvatske kulture. Osnovan je 1946. godine kao hrvatsko društvo, a 1956. nakon što je ukinuto Hrvatsko narodno kazalište, preimenovan je i tjednik *Hrvatska riječ* itd. Časopis za kulturu i umjetnost *Rukovet* ponovno dobiva hrvatske elemente«, kazao je on.

Žigmanov je govorio i o prinosima na polju književnosti, kritike i filma. Objavljuju se kapitalna djela u Nakladnom zavodu Matice hrvatske **Geze Kikića** i **Balinta Vujkova**. **Ante Sekulić** je objavio u specijalnom broju časopisa *Kritika* temat o književnosti bačkih Hrvata. Snima se film **Ive Škrabala** *Slamarke divojke* 1971. Televizija Zagreb 1971. snima u Tavankutu seriju *Boltine zgode i nezgode* (autor **Matija Poljaković**, redatelj **Petar Šarčević**, TV Zagreb). Nažalost, ta vrsta sadržaja danas nije sačuvana, jer je nestalo u arhivu TV Zagreb. Vidljivost u *Hrvatskom tjedniku* bila je kontinuirana, stalna, »ne kao danas u medijima sporadična i incidentalna, bez učestalijih sadržaja«.

Bunjevačko kolo umjesto ogranka Matice

HKUD *Bunjevačko kolo* je osnovano umjesto planiranog ogranka Matice hrvatske.

»Nakon govora **Tita** u Titogradu bilo je jasno da Matice hrvatska nema što tražiti u području svoga djelovanja na teritoriju SAP Vojvodine, tj. SR Srbije. Oni koji su radili na osnutku Ogranka išli su u dogovor s mjesnim vlastima u Subotici radi osnivanja hrvatskog društva. I u siječnju 1970. osnovano je HKUD *Bunjevačko kolo*, imamo cijelu lepezu osoba koje se uključuju, a koje su bile vidno cije-

lo vrijeme uključene u život Katoličke crkve«, pojasnio je Žigmanov.

Nagli kraj

Nakon sjednica Izvršnog odbora SK SKJH u Karađorđevu, početkom prosinca 1971., uslijedio je obračun državnih struktura s nositeljima kulturnih gibanja, ne samo u Hrvatskoj nego i u Bačkoj.

»Posljedica toga u Bačkoj, u Subotici, gdje je bio najveći broj aktivnosti sudionika, je naglo i grubo prekidanje svih aktivnosti: 110 ljudi ostaje bez prava djelovanja u javnosti, HKUD *Bunjevačko kolo* mijenja ime u KUD *Bunjevačko kolo*, gdje postoji samo program vezan uz folklor i tradicijsku kulturu. HKUD *Bunjevačko kolo* je na početku imalo 10 sekcija. Istraživačka sekcija, koju je vodio Geza Kikić, urodila je brojnim plodovima. Njegova djela bivaju zarobljena u Hrvatskoj; nestale su antologije eseja i kritika bunjevačkih Hrvata. Prvi tom dokumenata

Prva crkva posvećena prvom hrvatskom svecu

Kao kuriozitet Žigmanov je izdvojio podizanje crkve sv. Nikole Tavelića u Somboru.

»Crkva sv. Nikole Tavelića je prva u Hrvata izgrađena u Somboru na Bezdanskom putu, u salaškom naselju, 1971. godine, u godini kada je **Tavelić** proglašen svecem, i to dobrovoljnim priložima vjernika salašara koji su darovali zemlju i kupili materijal. To je mala crkva i ona je posvećena već 1971. godine kao prva crkva prvom hrvatskom svecu.«

o preporodu Hrvata u Ugarskoj, koji je bio otisnut, završio je u drobilici u nekim tamnim podrumima subotičke Gradske kuće. Četiri osobe osuđene su na zatvorske kazne, tri su laika«, objasnio je Žigmanov.

Kulturna djelatnost je za neko vrijeme zamrla, kako u redovima laika tako i Crkve. Novi početak najavilo je pokretanje *Bačkog klasja* 1978. i *Subotičke Danice* 1984. Godine 1986. Crkva je obilježila 300 godina od doseljavanja veće skupine Bunjevaca na područje ugarskoga područja iz Hercegovine. Održan je simpozij i objavljen zbornik.

»Na tragu tih gibanja koncem 1980-ih godina osniva se Institut *Ivan Antunović*, danas Katoličko društvo *Ivan Antunović*, koji će voditi hrvatski kler, ali će okupiti sve one laike koji su bili unutar prostora Katoličke crkve i do tada i kasnije, te ih uvući u određene programe. Njihov rad, polet i izgradnja drugih institucija u Bačkoj staje agresijom na Hrvatsku 1991. Prostor slobode ograničen je bitno, etnički motivirano nasilje bilo je snažno. Bila je to godina ponovnoga zastoja, ponovnoga kopnenja i institucionalnog, i kadrovskog, i kada su u pitanju ukupnost nastojanja na narodnosnom planu, koja se okupljala oko boljitka i opstanka pripadnika hrvatske zajednice«, zaključio je Žigmanov.

Vladimir Nimčević

»Beograd naprijed, ostali stoj!«

Prošlog tjedna počeo sam priču o »demografskoj obnovi« naše lijepe patrie, ali nekako sam bio nezadovoljan, osjetio sam da o toj temi nisam baš rekao sve što mi je na umu. Zapravo, što možemo očekivati u novoj 2022. godini, npr. što će se dogoditi na polju demografije? U nekim vijestima sam pročitao kako je 1. srpnja ove godine procijenjeno da je naša republika imala je 6.899.126 stanovnika. Nastavljen je trend depopulacije, što znači da je i stopa rasta stanovništva u odnosu na prethodnu godinu negativna i iznosi 6,70%. Druga vijest: »Beogradsko područje je jedino koje 2020. bilježi rast stanovništva«. Čitajući ove informacije, sjetio sam se nekadašnje JNA i stražarskih dana. Naime, po Pravilu službe (PS) upute su jasne: ako stražar primijeti neko sumnjivo kretanje, ali i kada mu dolazi smjena, treba viknuti, glasno i jasno: »Stoj, tko ide?«. Vođa smjene treba viknuti: »Vođa smjene, desetar i smjena«. Odgovor je trebao glasiti: »Desetar naprijed, ostali stoj!«. Desetar je prišao stražaru i trebao je provjeriti sljedeće: je li mu puška prazna i dobijen broj (10) zapakirane bojeve municije. Tek onda se pristupilo smjeni stražara. Ako nije dobio pravi odgovor, onda je imao pravo upotrijebiti oružje. Što je slično s ovim PS-om? Naredna godina, slikovito govoreći, donosi smjenu ili nesmjenu »jedinog stražara, odnosno cijele postaje stražara naše demokratije«. Birat ćemo predsjednika države, zastupnike republičke Skupštine, a Beograđani biraju svoje gradske vijećnike i potom čelnike. Uskoro, 16. siječnja, imat ćemo i »referendum o referendumu«. Naime, predsjednik Skupštine raspisao je referendum na kojem će birači odlučiti o promjeni Ustava u dijelu koji se odnosi na pravosuđe. Citiram u izvornom obliku elitni beogradski dnevni list: »Odluka je donešena posle sednice parlamenta na kojoj su poslanici izglasali Predlog Akta o promeni Ustava Srbije, Predlog Ustavnog zakona za sprovođenje tog Akta i odluku o raspisivanju referenduma radi potvrđivanja Akta o promeni Ustava čije usvajanje omogućava promenu Ustava u delu koji se tiče pravosuđa«. Oporba pak veli: »Referendum 16. januara nije demokratski bez javne debate, kampanje, stranih posmatrača«. Oni viču: »Stop referendum!«. Pozicija pak kaže: »Sve je po zakonu i Ustavu«, kojega nam je podario neobaviješteni predsjednik na sumnjivom dvodnevnom referendumu davne 2006. godine. PS nekadašnje vojske je jasniji od skupštinske odluke i našeg važećeg Ustava. Treba ga mijenjati!

Simbol moći u Beogradu

Gdje je priča o demografiji?

»Negativan rast«, tj. pad broja stanovništva, ima jednu pozitivnu komponentu: rast broja stanovnika u »oblasti Beograda«, kako saznajemo iz tiska. Tu primjećujem nešto sumnjivo, ali uzaludno bih viknuo »stoj«, jer proces o kojem govorim teško je zaustaviti i kada postoji iskrena želja. Zapravo, što je u biti »oblast Beograda«? Po mom saznanju, područje Los Angelesa dugačko je 100 km, predgrađe New Yorka nalazi se oko 100 km od centra, tj. poluotoka Manhatana. Ako polazimo od ovih činjenica, onda drugi najbrojniji grad u Srbiji, Novi Sad, zapravo je predgrađe Beograda. Ovo sam govorio kolegama kada su mi »tepali« da sam iz najvećeg europskog sela. Ozbiljno govoreći, dva najveća grada su povezana autocestom i brzom željeznicom, a naselja koja su između njih – Pazova, Indija, Beška praktično čine jednu prostornu cjelinu i zajedno s Pančevom, u ovom užem području Beograda živi i radi oko 32% ukupnog stanovništva zemlje. Ako govorimo o širem području i ovom dodamo gradove u krugu od 100 km – Zrenjanin, Kragujevac, Srijemska Mitrovica, Šabac, Požarevac, onda nećemo pogriješiti ako kažemo: u »Beogradskoj oblasti« zasad živi skoro 40% stanovnika. Praktično, pred našim očima rađa se jedna »supergradska struktura«, koja pak privlači ulagače, novi pogoni traže radnike, radnici stanovali itd. To je rezultat strogo centralizirane države i rukovođenja istom. Regionalizacija postoji u priči za pristup EU. Po Ustavu grad Beograd ima svoj poseban status, dva autonomna teritorija su vrsta naizgled decentralizacije: npr. naša Vojvodina ni poslije 15 godina nema Zakon o financiranju (zakon je trebao biti donesen po Ustavu). Za drugi autonomni teritorij trebao je biti donesen, također po Ustavu, tzv. specijalni autonomni status (zasad je jedino situacija specijalno nejasna).

Treba novi Ustav!

Ova demografska i prostorno-urbana događanja imaju (zasad) teško promjenljive tendencije (npr. vidjeti projekt »Beograd na vodi«); stanovništvo gradova čini 62% populacije i dalje će rasti, napose »Beogradska oblast« i za cca 15 godina formirat će se sljedeća urbane »oblasti«: na sjeveru »oblast SUKISO« (Subotica, Sombor, Kikinda), »oblast Beograd«, na jugu »Niška oblast« i »oblast zajednice gradova Sandžaka« (tu je pozitivan demografski rast). Zato za početak treba glasati na referendumu za promjenu dijela Ustava, a kasnije za potpuno novi.

Reprezentativni uzorak nezadovoljstva

Za razliku od toliko prijašnjih, posljednji prosvjed u Subotici – kao, uostalom, i u cijeloj zemlji – bitno se razlikovao od svih ranijih: građani su slobodno mogli blokirati odabrani put – i to uz blagoslov sa samog vrha piramidalne vlasti – a da ih policija nije sprječavala u tomu. Subotičani su, logično, odabrali najfrekventnije raskrižje, ono kod hotela *Patria*, gdje se promet račva na sve četiri strane svijeta. Da nije bilo nekoliko automobila koji su trubljenjem izražavali svoje nezadovoljstvo zbog zakrčene ceste, sve bi djelovalo kao prizor iz ne-

i stranih plaćenika, kako ih se svakodnevno čašćava u nacionalnim medijima, na stranačkim konferencijama i iz skupštinskih klupa? Sudeći po onima koji su se u subotu okupili – teško.

Prosvjed je, baš kao u nekoj anketi, okupio »reprezentativni uzorak« nezadovoljnih građana koji su se ne samo solidarizirali s Beograđanima, Šapčanima i stanovnicima iz okolice Jadra nego su i sami postali svjesni potencijalne opasnosti od gubitka imovine u slučaju da se ona proglasi državnim interesom. Među tih nekoliko stotina građana bilo je svega: i stalnih sudionika koji su na prosvjedima potrošili više pari cipela, i mladih

koji su virtualni zamijenili realnim svijetom, i umirovljenika koji su teškom mukom dopješačili do središta zbivanja, i političara koji su podržali ideju prosvjeda, i antivaksera koji su isti iskoristili da javno iskažu svoj bunt protiv sve restriktivnijih mjera, pa čak i onih koji su jedva čekali najmanji povod pa da započnu incident.

Ako izuzmemo one koji to ne smiju (recimo, zbog radnog mjesta), one koji istinski podržavaju ovu vlast i ni u jednom njenom postupku ne vide ništa sumnjivo ili nelogično, oportuniste koji uvijek čekaju da netko drugi riskira zarad njihovog dobra (takvih je, naravno, uvijek i svugdje najviše) i one koji realno nisu mogli doći, subotnjem »repre-

zentativnom uzorku« ipak nešto fali. Fali im stav i glas »zelenih«, onih koji su prije samo tjedan-dva sadili drva na Palićkom putu i u Aleksandrovu; onih nekoliko stotina ekološki svjesnih građana koji su bili akteri te priče. *Zelena oaza Subotice*, Pokret gorana i slične udruge građana i nevladine organizacije kojih se ovo pitanje tiče ne samo programski-deklarativno nego i suštinski-životno o problemima vode, zemlje, zraka i imovine – problemima koji su uzburkali cijelu državu – šute poput svih oportunističkih kojima je strah jači od savjesti.

Kritičari ovakve vrste prosvjeda, da se zadržimo samo na njima, u pravu su bar u dvije suštinske stvari: prosvjed jest politički i manjina na ovaj način terorizira većinu. Problem je, međutim, u tome što ova priča ima i svoju drugu stranu: iza onoga što je prethodilo prosvjedu također stoji politika, i to ona iza koje se krije ogoljeni ekonomski interes manjine na štetu većine. Što se tiče terora manjine nad većinom, u Subotici je on na jednom mjestu trajao jedan sat. Reakcija je to na teror jedne osobe nad većinom, sve ostalo vrijeme i svugdje. Kako li se, pak, to naziva?

Z. R.

kog nadrealnog filma: dokoni građani se okupili nasred puta i čavrljaju o ovom i onom. Još samo da je bilo deka i korpi s hranom – pravi piknik na početku zime, a strpljivi kamiondžije, autobusi i putnici u njima, te vozači auta svjedoče ovom neobičnom događaju i čekaju da se ljudi siti izdovolje.

Sve je, međutim, u ovoj slici spoj nadrealnog i realnog, i uzrok i posljedica. Uzrok je, kao što znamo, u Skupštini Srbije usvojeni Zakon o eksproprijaciji, a posljedica građanski prosvjed zbog istoga kome su se u subotu poslijepodne priključili i Subotičani. Tko je iz nezadovoljstva trubio, tko je bio strpljivi i pasivni promatrač, a tko je došao s nekim drugim namjerama najbolje zna sam, ali oni koji su bili među prosvjednicima – njih 400-500 – za sada su položili ispit iz pristojnog ponašanja. Ovo prije svega zbog jedne jednostavne stvari: same strukture sudionika i načina »organizacije« prosvjeda. Od kraja 1996., pa do prije dvije godine razmjerno je lako bilo uperiti prst na organizatore: izmjenjivali su se tu studenti, poljoprivrednici, otpušteni i obespravljani radnici, sindikati i političari, ali ovoga puta... Zar su baš svi podlegli manipulacijama **Đilasa, Šolaka, Marinike Tepić** i ostalih lopova, izdajnika

85. obljetnica HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Sombora

U čast osnivača Antuna Matarića

Prije 85 godina, 6. prosinca 1936. godine, grupa nacionalno osviješćenih Hrvata izašla je iz Bunjevačkog kola i osnovala Hrvatsko kulturno društvo Miroljub. Od te 1936. godine Društvo radi u kontinuitetu, danas pod imenom HKUD Vladimir Nazor

Prvi predsjednik i osnivač HKD-a *Miroljub* bio je **Antun Matarić** iz salaša Nenadić. Rođen je 1899. godine u siromašnoj poljoprivrednoj obitelji. Dva-desetih godina prošlog stoljeća, kada se u Somboru osniva *Bunjevačko kolo*, postao je član ovog društva. No, vrlo brzo po osnutku u *Bunjevačkom kolu* došlo je do podjela, na zagovornike autohtonosti Bunjevaca i onih članova koji su bili svjesni svog hrvatskog nacionalnog identiteta. Među njima se isticao Antun Matarić, jedan od osnivača i prvi predsjednik *Miroljuba*. Njemu u čast u povodu 85. obljetnice otkrivena je spomen ploča na katu Hrvatskog doma pored ploče na kojoj su imena obitelji koje su dale najveća sredstva za izgradnju Doma.

Izdavanje iz *Bunjevačkog kola*

Spomen ploču otkrila je dr. **Terezija Matarić**, unuka Antuna Matarića.

»Moj dida Antun Matarić je i u našoj obitelji, na salašu uvijek isticao svoju ljubav prema Hrvatskom domu i to prenio prvo na mog oca Antuna Tunču Matarića, koji je kasnijih godina i sam bio višegodišnji predsjednik, a zatim i na nas svoje unuke«, kazala je Terezija Matarić.

Antun Matarić bio je član *Bunjevačkog kola*, društva koje je osnovano 1921. godine, ali je uvijek smatrao da hrvatski identitet Bunjevaca nije upitan, pa je sredinom 30-ih godina bio pristalica osnutka novog hrvatskog društva.

»Već po osnivanju *Bunjevačkog kola* vrlo brzo su se javile razlike u stavovima mlađih i starijih članova. Mlađi članovi tražili su vlastitu identifikaciju izvan uskog subetničkog identificiranja i jasno su se htjeli nacionalno identificirati. Riječ je o Antunu Matariću i drugim mladim ljudima iz Nenadića, Sombora, drugih okolnih salaša koji su

prihvatili nove političke ideje. Vodio je to osnivanju novog društva koje je u svom nazivu jasno istaknulo svoj nacionalni predznak. Evo već 85 godina u kontinuitetu, izuzev manjeg prekida u godinama Drugog svjetskog rata, djeluje i danas», kazao je dr. sc. **Mario Bara** s Katoličkog sveučilišta u Zagrebu.

Iako su kasnijih godina postojale ideje o ujedinjenju *Bunjevačkog kola* i *Miroljuba*, to se nije dogodilo.

»Nakon što su članovi masovno napustili društvo sredinom 30-ih godina postavilo se pitanje daljeg djelovanja *Bunjevačkog kola*, pa su vrlo brzo počeli pregovori oko ujedinjenja s *Miroljubom*. To bi se vjerojatno i dogodilo da nije počeo rat. Postignut je načelni sporazum da članovi *Bunjevačkog kola* prihvate pravila *Miroljuba*, a *Miroljub* je

trebao naziv promijeniti u Hrvatsko-bunjevačko kulturno društvo. Rat je to zaustavio, ali nakon 1945. godine to ujedinjenje se na neki način dogodilo u okviru Hrvatskog prosvjetnog društva», kazao je Bara, koji je o povijesti osnutka *Miroljuba* govorio na svečanoj akademiji koja je organizirana kao dio obilježavanja 85. obljetnice *Nazora*.

Manifestacije, gostovanja, uređenje Doma

U drugom dijelu proslave, u trosatnom programu, prikazan je rad Društva. Na pozornici su se smjenjivali mali folkloraši, djeca koja pohađaju satove hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture u Hrvatskom domu, članovi dramske sekcije, pjevački zbor, folklor, dio rada likovne, kiparske i sportske sekcije predstavljen je na izložbi, a projekt digitalizacije arhivske građe »85 godina kulture Hrvata u Somboru« prikazan je kroz promotivni film. Za obljetnicu društva tiskan je i dvobroj *Miroljuba*.

»*Nazor* nije najstarije hrvatsko društvo, ali jesmo društvo koje se može pohvaliti najdužim neprekidnim radom. Godišnje imamo oko 90 programa, manifestacija, gostovanja. Međunarodni susreti amaterskih dramskih društava, sudjelovanje veslača na *Maratonu lađa* na Neretvi i drugim veslačkim utrkama, nastava hrvatskog jezika u našem domu uz *Dužionicu* i Prelo samo su dio aktivnosti u našem Društvu. Radimo i na uređenju same zgrade Hrvatskog doma. Uredili smo učionicu za nastavu hrvatskog jezika, prostoriju s opremom koju koristimo u digitalizaciji arhivske građe, sređena je knjižnica. Plan nam je uređenje velike dvorane i s tim projektom prijavili smo se Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Hrvatske i očekujemo poslije 25 godina i uređenje tog dijela prostora«, kazao je predsjednik HKUD-a **Vladimir Nazor Mata Matarić**.

Z. V.

Božićna izložba u Tavankutu

Ukrasi od slame i božićnjaci

HKPD *Matija Gubec* i Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta tradicionalno, početkom adventa, organiziraju Božićnu izložbu. Tako je bilo i ove godine, a izložba je otvorena 3. prosinca u Galeriji, u sklopu projekta »52 nedilje tradicijske kulture«. Želja za očuvanjem tradicijske kulture bunjevačkih Hrvata potiče etnološki odjel Društva da se ovakve prakse održe. Osim božićnih ukrasa od slame (kugle ukrašene slamom, anđeli, zvjezdice od slame te čestitke), na izložbi su prikazani i tradicijski kolači – »božićnjaci«.

Izložbu je otvorio mjesni župnik vlč. **Marijan Vukov**.

»Ovaj mini *betlehem* trebao bi biti naš grčki alfabet, ali ne bilo koje slovo – već alfa i omega, to bih želio svima vama ovoga došašća, razmatrajući sve *betleheme* po našim crkvama ili ovome Domu kulture, ili toplini vaših domova, da svi mi u našim srcima dođemo do ovoga otajstva koji ovaj častan nadasve dostojan i blaženi kolač božićnjak predstavlja.«

U programu otvorenja nastupili su članovi literarne sekcije s prigodnim recitacijama koje je pripremila nastavnica **Anđela Mujanović**, kao i zbor župe Presvetog Srca Isusova koji vodi **Elizabeta Stojković**.

Izložbi je prethodila radionica izrade ukrasa i čestitki od slame te radionica izrade figurica za božićnjake. Nakon Tavankuta, božićnjaci će biti predstavljeni i na božićnoj izložbi u Subotici.

I. D.

Nova sezona Mreže čitanja za srednjoškolce

Održana školska razina kviza

Sedamnaest srednjoškolaca, učenika subotičke gimnazije *Svetozar Marković*, Politehničke i Srednje medicinske škole, uspješno je riješilo online upitnik i plasiralo se na drugu, regionalnu razinu kviza za poticanje čitanja i kreativnosti *Mreža čitanja*. Rezultati su to školskog natjecanja koje je održano 3. prosinca. To su: **Matija Ivković Ivandekić**, **Marija Milodanović**, **Marko Cvijetić**, **Melisa Gadžur**, **Iva Ivković Ivandekić**, **Teodora Sudarević**, **Ivan Huska**, **Luka Mrkaljević**, **Dominik Kujundžić**, **Lucija Ivković Ivandekić**, **Mihaela Dulić** i **Lucia Mamužić** iz subotičke gimnazije, zatim **Ivona Milodanović** i **Kristina Miškolci Bator** iz Politehničke te **Jana Mihajlović**, **Božana Vujačić** i **Josipa Horvacki** iz Medicinske srednje škole.

Oni su skupa sa svojim vršnjacima, ukupno 406 srednjoškolaca iz cijele Hrvatske, sudjelovali u online kvizu čija je ovogodišnja tema »U mreži suvremenih hrvatskih pisaca« navezana na Godinu čitanja, aktualnu u Hrvatskoj. Tako su za prvu razinu učenici trebali pročitati knjigu *Putar i parizer* **Jerka Mihaljevića** i točno riješiti minimum 60% pitanja dok će za narednu biti pridodan i naslov *Susjed* autorice **Marine Vujčić**, a i bodovni prag za plasman na završnu razinu bit će povećan.

U drugoj kategoriji projekta sudjelovalo je dvadeset multimedijских uradaka, među kojima su i dva subotička: djelo **Klaudije Bašić** i **Darija Vojnića Hajduka** iz Politehničke škole. Rezultati i ocjene Povjerenstva prijavljenih multimedijских uradaka još nisu poznati, ali se nadamo plasmanu na narednu razinu koja je zakazana za 4. ožujka 2022. godine za multimedijски uradak odnosno 11. ožujka za online kviz.

Kviz za poticanje čitanja i kreativnosti *Mreža čitanja* organizira Hrvatska mreža školskih knjižničara, a u Subotici ga provodi Gradska knjižnica Subotica u suradnji s NIU *Hrvatska riječ*.

B. I.

Božićni koncert u Tavankutu

Bogatstvo plesa i nošnje

Božićni koncert folklorša HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta, održan u subotu u prepunoj dvorani mjesnog Doma kulture, bio je prigoda da plesači prikažu svoj rad u proteklih godinu dana. Predstavile su se sve tri folklorne skupine Društva (dječja, srednja i reprezentativna), kao i folklorši-veterani, a na repertoaru su se, uz tradicionalne bunjevačke igre, našle i koreografije: Bačka Šokadija, Lika, Kaštelanska narodna četvorka i Banat. Lokalnu himnu *Tavankute moje selo malo* izvela je **Katarina Mamužić**.

Zagrebačka županija. Raduje nas biti ovdje. Djelujemo od 2008. godine. Mi smo jedno veselo društvo, prijatelji. Klapska pjesma nam je u ova teška vremena veliki odmor za dušu», kaže član klape **Mihovil Barun**.

Inače, klapa je tijekom ovog gostovanja održala koncert i u Žedniku.

Tavankutska udruga *Matija Gubec* ove godine obilježava 75. obljetnicu rada, a ujedno i pet i pol desetljeća postojanja folklorne sekcije.

D. B. P.

Voditelj folklorne sekcije *Gupca* **Darko Prčić** kaže kako su se za koncert spremali cijele godine.

»Prvo smo imali ljetni, a ovo je zimski, odnosno božićni koncert. Naša folklorna sekcija ima četiri skupine – najmlađu dječju, srednju, reprezentativnu i veteransku. Nastojimo plesom i pjesmom održavati taj dio kulturne baštine ovdašnjih Hrvata, uživati u plesu, nastupima i druženju«, kaže Prčić.

Gost koncerta bila je klapa *Levanda* iz Samobora, koja je izvela izvorne klapske pjesme kao i moderne obradbe.

»Četvrti put dolazimo u Tavankut. Pokrovitelj ovog gostovanja je

Prvi partnerski sastanak projekta *Mladi zEKO*

Kreativnost – inspiracija za ekološki napredak

Poslije prvog uspješno realiziranog međunarodnog *Erasmus+* projekta Manjinska mladinoteka, HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta je sa Zavodom Burje iz Rimskih Toplica (Slovenija) ušao u novi projekt pod nazivom *Mladi zEKO*, koji će trajati od 1. studenoga 2021. do 31. prosinca 2023., ukupno dvadeset šest mjeseci. Uz spomenute, partnerske organizacije u projektu su još i Celjski omladinski centar (Slovenija) i Likovni centar Vivoda iz Zagreba (Hrvatska).

i sinergijskih utjecaja provođenja strategije osnaživanja pripadnika manjinskih zajednica na koje cilja naše partnerstvo. I u ovom su nam projektu prvenstvena ciljna skupina mladi. Glavni cilj našeg projekta *Mladi zEKO* je pokazati da su kreativnost i umjetnost mladih i u vrijeme kriza inspiracija za ekološki napredak i alat za promicanje aktivacije mladih i održiv način života. U tu ćemo svrhu organizirati niz projektnih aktivnosti koje ćemo provoditi do kraja 2023. godine. Jedna od tih je i ovaj prvi, uvodni partnerski sastanak

sastanak svih partnera projekta kojeg smo organizirali u Rimskim Toplicama. Na njemu smo potvrdili projektne ciljeve, redoslijed projektnih aktivnosti te popričali o svim bitnim projektnim stavkama za uspješan početak realizacije naših ciljeva. Bila je to i prilika da se kao predstavnici partnerskih organizacija međusobno bolje upoznamo da bismo mogli stvoriti dobru buduću suradnju. Na temu zaštite okoliša provodit ćemo edukativno-kreativni proces za mlade s tri ključna projektna rezultata i aktivnosti osposobljavanja omladinskih radnika (LTT), mobilnosti mladih

U Rimskim Toplicama je 27. i 28. studenog organiziran prvi partnerski sastanak na kojem je odobren plan rada i raspored aktivnosti, koji uključuje identifikaciju odgovornih osoba i ostalih (kontakt) osoba, kao i odgovornost svakog partnera u provedbi pojedinih projektnih aktivnosti. Na kraju sastanka svi projektni partneri su potpisali projektne ugovore.

Voditeljica projektnog tima projekta *Mladi zEKO* u ime Zavoda Burja **Maja Milas** je ovom prigodom izjavila:

»Sa zadovoljstvom mogu reći da s našim dugogodišnjim strateškim projektnim partnerima, članovima HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta, opet provodimo zajednički projekt u okviru partnerstva za suradnju programa *Erasmus+*, sve u cilju stvaranja komplementarnih

te lokalnih akcija i ostalih promotivnih aktivnosti. S tim ćemo utjecati na aktivaciju mladih, unaprijediti njihovu samoinicijativnost, poduzetnički osjećaj, samostalnost i aktivno uključivanje u društvo. Istovremeno ćemo educirati omladinske radnike novim pristupima radu s mladima, korištenjem otvorenog i fleksibilnog učenja koje se temelji na inovativnoj IKT tehnologiji, koristeći i 3D virtualnu stvarnost, koja će smisleno povezati rad s mladima i neformalno učenje te učinkovito osigurati sposobnost prilagodbe društvenim, ekološkim i tehnološkim promjenama za učinkovitu integraciju mladih pripadnika manjina u društvo u cjelini«.

I. D.

Završena obuka za odgojitelje

Montessori u praktičnom životu djeteta

Prošloga tjedna, 30. studenoga, uspješno je završen projekt »Montessori materijali i aktivnosti za djecu predškolske dobi« koji je podrazumijevao obuku odgojitelja koji su prisutni u vrtićima u kojima se program odvija na hrvatskom jeziku i po programu **Marije Montessori**. Projekt obuke za odgojitelje, njih deset, podrazumijevao je teoretski i praktični dio. Budući da se nije moglo ulaziti u vrtiće (zbog epidemioloških mjera) snimljene su aktivnosti iz pet područja Montessori rada, po tri aktivnosti u pet kratkih filmova.

Obuku i cijeli projekt je organiziralo Hrvatsko prosvjetno društvo **Bela Gabrić**, te se po riječima predsjednice spomenutog društva **Margarete Uršal** očekuje kako će sve urađeno, odnosno snimljeno, biti i prezentirano tijekom naredne godine.

Ovaj projekt i angažiranost odgojitelja iznjedrio je, osim 15 snimljenih aktivnosti s montessori materijalima, i interni priručnik *Montessori materijali i aktivnosti za odgojitelje i roditelje*, gdje je dodatno prikazano 50 aktivnosti.

»Zahvaljujući entuzijizmu i motiviranosti naših odgojitelja, kao i Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Srbije koje je financijski podržalo ovaj projekt, lijepo smo se družili, naučili nešto novo na seminaru i stvorili materijal na korist svima. Priručnik je nastao uz aktivno sudjelovanje i angažman deset odgojitelja. Svi oni su bili dio projekta, realizirali montessori aktivnosti u vrtićima i doprinijeli svojim znanjima stvaranju priručnika koji mogu i oni sami koristiti, a posebice se preporuča roditeljima djece predškolske dobi«, priča Uršal i pojašnjava

kako je cilj ovoga priručnika bio sakupiti i organizirati saznanja koja nam donosi montessori pedagogija i napraviti podsjetnik za odgojitelje, a interesantno štivo za roditelje: »Često se roditelji nađu pred dilemom kakvu igračku kupiti djetetu, a i kada kupimo kvalitetnu igračku ili didaktički materijal, nismo sigurni kako ju koristiti ili iskoristiti sve njezne mogućnosti. Stoga ovaj priručnik može biti od koristi roditeljima, a sve s ciljem da djeci pružimo nova iskustva i potaknemo njihov razvoj.«

Priručnik se sastoji iz poglavlja o montessori materijalima i pet poglavlja o ključnim područjima unutar kojih se odvija razvoj djeteta, te su za svako od njih dane vježbe i materijali koji stimuliraju razvoj. Obuhvaćena su sljedeća područja:

Montessori vježbe praktičnog života (**Nada Gabrić i Biljana Mrđanov**), Montessori materijali i vježbe za razvoj osjetila (**Dajana Šimić i Mirjana Vukmanov Šimokov**), Montessori materijali za razvoj matematičkih pojmova i apstraktnog mišljenja (**Emina Kujundžić i Nenad**

Temunović), Montessori materijali za razvoj govora (**Marina Piuković i Marija Skenderović**) i Kozmički odgoj – montessori materijali i aktivnosti (**Marina Ivanković Radaković i Dejana Rudić Balažević**).

Odgojitelji ovim priručnikom ne samo da će sebi i kolegama olakšati rad nego će i roditeljima pomoći da ispoštuju glavno pravilo Marije Montessori koje glasi: »Pomozi mi da uradim sam«.

Ž. V.

Naši gospodarstvenici (LXX.)

Žena sa stadom ovaca

»Naša vizija je proizvoditi priplodna matična grla, a cilj nam je imati između 300 i 500 komada ovaca rase staflok«, kaže Jelena Jurišić

Stara seoska kuća, dvorište puno rol bala, repinog rezanca, traktor, staje pune ovaca, u gonku (otvoren hodnik duž cijele kuće) krupara i otvorena kuhinja s alatom, a na ulazu nas dočekuje žena u radnom odijelu i gumenim čizmama. Došli smo najavljeni kako bismo napravili priču o ovom gospodarstvu, iskreno očekujući da će uz **Jelenu Jurišić** biti i njen suprug **Zoran**. No, doznajemo da suprug Zoran radi u Njemačkoj i da je uzgoj ovaca Jelenin posao. Počeli su prije godinu dana, ali za sada suprug ostaje u svojoj prijevoznici u tvrtci u Njemačkoj, pa je sav posao na Jeleni. No, ne žali se, a s koliko dobre volje nas je dočekala, usprkos sumornom i kišnom danu, moglo bi se reći da posao koji radi radi s puno volje i uživanja.

Početak 30 grla, a u planu 500

Prije no što se prihvatila uzgoja ovaca Jelena nije imala iskustva u tom poslu, ali je bila potpora svom suprugu čija je vizija bila da ekonomsku sigurnost svoje obitelji gradi na uzgoju ovaca.

»Četiri godine smo skupa bili u Njemačkoj gdje suprug ima svoju malu transportnu tvrtku. Usprkos tome, razmišljali smo da je ipak najbolje biti na svom, što znači vratiti se kući. Ako ja tamo nekom vrijedim za čišćenje, zašto onda taj rad ne bih uložila u neki svoj posao? Mora biti neki rezultat. Suprug Zoran je Somborac, a ja sam iz Ba-

ranje i odlučili smo se vratiti u Sombor i početi posao u ovčarstvu. Odabrali smo rasu *stafolk*. To je plodna rasa ovaca i obično ovca ojnagi dva, pa i tri jagnjeta. Uz to, *stafolk* je i mesnata rasa. Naša vizija je proizvoditi priplodna matična grla, a cilj nam je imati između 300 i 500

komada«, kaže Jelena koja se prije godinu dana hrabro prihvatila posla o kome nije ništa znala.

Bilo je na početku, kaže, svakako, ali učila je iz dana u dan pa poslije godinu dana zna i pomoći ovci pri jagnjenju.

»U ovčarstvu se stalno uči. Počeli smo s 30 ovaca. Računali smo onda da u štalskom uzgoju nije velika razlika držati 30 ili 100 ovaca. U studenom prošle godine stiglo je 30, a u prosincu ostatak grla i sada ih ima stotinjak. Jaganjce uglavnom ostavljamo kako bismo širili stado.

Plan nam je i uvoz iz Engleske nekoliko grla kako bismo osvježili krv«, priča Jelena o gospodarskim planovima svoje obitelji.

Jurišići ovce drže u kući u Bezdanu, a žive u 20 kilometara udaljenom Somboru, pa je Jelena svaki dan na putu od Sombora do Bezdana. Prijepodne provodi radeći s ovcima, a popodne je majka i kućanica.

»Kada je jagnjenje, događa se da moram dolaziti dva-tri puta tijekom dana. Često me pitaju – ti to sama radiš? Odneseš hrane koliko mogu i ovce su navikle i strpljivo čekaju. Bio je problem s rol balama, ali sam naučila voziti traktor tako da mi ni prebacivanje tih bala više nije problem. Nije lako naći radnike, a još teže one koji će dobro raditi, naročito ako vide da sam ja sama«, kaže Jelena i dodaje da je zbog toga prinuđena mnoge poslove odraditi sama.

Kada se dogode nepredviđene situacije, a ima ih, dragocjena je pomoć supruga iako je stotinama kilometara daleko.

»Dođem i zateknem pokidanu pojilicu. I onda video prijenos i upute: uzmi ključ odgovarajućeg broja, zategni tu. Prije povratka u Njemačku suprug Zoran razradi sve moguće situacije i da mi upute što tada uraditi«, objašnjava Jelena kako se snalazi i u situacijama kada u prvom momentu ne zna što učiniti. Pomoć su i video zapisi na Youtube kanalu, naročito o jagnjenju ovaca i pripremi silaže. Sada Jelena pregleda video zapise objekata za uzgoj ovaca, jer je to investicija koja ih čeka.

Posao za kćerkinu budućnost

Kada dovoljno prošire stado, izgrade objekte koje planiraju, Jurišići namjeravaju zajedno raditi, što znači da se i suprug ima namjeru vratiti.

»Vizija nam je napraviti jedno veliko gospodarstvo koje će preuzeti naša sedmogodišnja kći Ana. Voli doći ovdje, odmah obuva gumene čizme, kada se ja vratim kući raspituje se za jagnjad. Kod šišanja ovaca mi je pomagala. Supruga Zorana znaju kao stolara, što je uz završen studij ekonomije radio do odlaska u Njemačku, ali Ana ih uvijek ispravlja riječima 'nije moj tata stolar, već čobanin'«, priča Jelena.

Dio hrane za ovce Jurišići proizvode na svojoj zemlji. Očekuju da će naredne godine dobiti kao stočari i državnu zemlju u zakup, što će im biti velika pomoć, jer će najveći dio hrane za ovce osigurati iz vlastite proizvodnje.

»Uz to, država daje i poticaje za ovce. Oko 7.000 dinara po umatičenom grlu. Računali smo da poticaji mogu pokriti troškove hrane. Uz to, državna zemlja jest pomoć i po broju grla mi bismo u zakup trebali dobiti osam hektara. Zatim prodaja priplodnih grla, jagnjadi. Suprug prati natječaje, gdje bismo još mogli dobiti neka sredstva, tako smo se upisali i u Registar gospodarstvenika *Cro-Fonda*. Gura se nekako. Mi ovce držimo u štalskom uzgoju, u kontroliranim uvjetima«, objašnjava Jelena, koja uz završenu ekonomsku školu ima i tečaj za pedikir i manikir, ali je od ideje otvaranja salona za ove usluge odustala i okrenula se uzgoju ovaca.

Z. V.

Promocija *Advokata* u Đurđinu

ĐURĐIN – Subotički pisac **Dražen Prčić** održao je u utorak, 7. prosinca, predstavljanje svoga povijesnoga romana *Advokat* u Đurđinu, u vjeronaučnoj dvorani crkve sv. Josipa Radnika. Nakon predstavljanja ove knjige u Žedniku i Tavankutu, turneja po subotičkim prigradskim naseljima nastavljena je u mjestu u kojem knjiga i započinje i gdje je rođen njen glavni junak **Lazar Prčić**. Nakon uvodnog dijela, u kome je autor posjetitelje upoznao s najvažnijim pojedinostima svoga najnovijeg romana, uslijedio je i kraći razgovor na temu prošlosti Đurđina.

Priprema se kuharica Šokaca iz Vajske

VAJSKA – Ženska sekcija *Vridne ruke* HKU-a Antun Sorrg iz Vajske ugostila je **Jozu Galea**, predsjednika Udruge kuhara i slastičara Vukovarsko-srijemske županije i dopredsjednika Hrvatskog kuharskog saveza. Spomenuta udruga okuplja amatere i ima brojne druge aktivnosti u kuhanju i promociji tradicijskih jela.

Glavna tema sastanka bio je početak izrade kuharice zaboravljenih, tradicijskih jela šokačkih Hrvata iz Vajske. Članice sekcije *Vridne ruke* već su počele istraživati i vaditi iz starih škrinja zaboravljena jela svojih majki (baka). S tim u vezi, Gale je članicama udruge dao upute i smjernice kako bi ova kuharica ugledala svjetlo dana. Također, tradicijska jela iz kuharice bila bi i ponuđena gostima mjesne *Šokačke kuće*.

Naziv ovoga projekta je »Iz majkine kujne«, a sredstva za njegovu realizaciju osigurana su putem natječaja Pokrajinskog tajništva za kulturu, informiranje i odnose s vjerskim zajednicama.

Riječki zbor Josip Kaplan u Beogradu

BEOGRAD – HKD Hrvatski kulturni centar *Beograd* organizira i ove godine predbožićni koncert u Beogradu. Ove godine nastupit će Pjevački zbor mladih *Josip Kaplan* iz Rijeke, a koncert će biti održan sutra (subota, 11. prosinca) u Ustanovi kulture *Vuk Karadžić* (scena *Kult*), s početkom u 20 sati.

Osnovan 2006. godine, PZM *Josip Kaplan* kroz svoj bogati repertoar njeguje umjetničku glazbu svih stilskih razdoblja, obrade narodne i popularne glazbe, gospele... Zbor je održao veliki broj koncerata u Hrvatskoj i inozemstvu, a osvajao je i nagrade na državnim i međunarodnim natjecanjima. Umjetnička voditeljica zbora je **Doris Kovačić**.

Božićni koncert u Monoštoru

MONOŠTOR – KUDH *Bodrog* priređuje Božićni koncert koji će biti u nedjelju, 12. prosinca, u crkvi sv. Petra i Pavla u Monoštoru. Ovogodišnji koncert nosi naziv »Srična

noć je prispila». Na ovaj način, udruga u vrijeme blagdansko ozračja želi s publikom podijeliti radosne glazbene trenutke bogate pučke tradicijske baštine Hrvata Monoštora. Početak koncerta je u 18 sati.

Čitalačka radionica u Klubu Kola

SUBOTICA – Želite li provesti večer u dobrom društvu (uz knjigu) i napraviti vlastite bilješke o pročitanome djelu ili dobiti smjernice za vođenje čitalačkoga dnevnika – ova radionica prava je prigoda. Idućeg petka, 17. prosinca, u Klubu HKC-a *Bunjevačko kolo* u 19 sati bit će na programu upoznavanje s jednom suvremenom hrvatskom sateljičicom na najneposredniji mogući način – uranjanjem u tekst. Dobra priča ne daje samo odgovore, ona postavlja i dobra pitanja. Kako naša svakodnevnica i atmosfera društva u kojem živimo može oživjeti u jednoj sasvim drugoj perspektivi? Koja je razlika između kukca i kupca? Kroz rad na tekstu nagrađivane zbirke *Poštovani kukci i druge jezive priče* **Maše Kolanović** vodit će nas master profesorica jezika i književnosti **Klara Dulić Ševčić**.

U programu će sudjelovati članovi Književno-teatarskog kružoka Kola koji će čitati odabrane priče.

Božićni vašar u Vajskoj

VAJSKA – Nakon jednogodišnje stanke, župa svetoga Jurja iz Vajske ponovno organizira Božićni vašar koji će biti održan u iduću nedjelju, 19. prosinca, u dvorištu crkve, u popodnevnim satima. Sajam će opet biti humanitarnog karaktera; prošli su puta prikupljena sredstva donirana za potrebne stvari djeci koja su smještena u Dom *Kolevka*.

Priručje: Vladimir Nimčević

Iz starog tiska

Prvi Dani Balinta Vujkova, Hrvatski prosvjetni dom u Subotici

4. prosinca 1897. – Mitrovački *Hrvatski branik* piše u članku pod naslovom *Hrvatski i srbski advokati u Srijemu* da »nijekoliko sriemskih hrvata sa odvjetničkim izpitima već godine i godine na stallum (dozvolu za vođenje odvjetničke prakse – primj. V. N.) čekaju, a ne može im se spočitnuti niti kakva prljavština, niti kakva 'politička neorektnost', nego su jednostavno na mjerodavnom mjestu ocrnjeni, jer – nisu Srbi«. S druge strane, srpski odvjetnički vježbenici »nisu nijekoliko mjeseci čekali na stallum agendi i dobili su ga«. Člankopisac se pita: »No kada čovjek vidi, kako se postupa s hrvatskim odvjetničkim kandidatima, onda se nehotice pitamo, da li je Srijem samo za srbske odvjetnike, a za Hrvate nema mjesta?«. Napominje »da je sriemska županija na polu katolička, na polu (i manje) grčko-iztočna, pa ipak ima Srba odvjetnika oko 45, a naših jedva 10«.

5. prosinca 1923. – *Slobodni dom* piše da je u Golubincima održan 18. studenoga sastanak organizacije Hrvatske republikanske seljačke stranke, na kojem je bilo prisutno preko 150 članova. Izabran je novi upravni odbor, u koji su ušli: predsjednik **Aleksa Štimac**, potpredsjednik **Pavle Crljan**, tajnik **Mato Pusić**, blagajnik **Đuro Višnjovski** i odbornici **Miša Crnković**, **Đuro Jurković**, **Pavao Pavlović**, **Pavao Čep**, **Miša Vranković**, **Aleksa Dokoza**, **Andrija Crljan** i **Miša Doljanin**. Na sastanku je sabrano 1.200 kruna za izborni fond.

6. prosinca 2002. – *Subotičke novine* pišu da je pod pokroviteljstvom subotičke lokalne samouprave i Pokrajinskog tajništva za kulturu i obrazovanje 28. i 29. studenoga Hrvatska čitaonica priredila u Gradskoj kući prve

Dane Balinta Vujkova. Sudionici su usvojili sljedeće zaključke: priredba *Dani Balinta Vujkova* bi trebala poput *Dana Kosztolányi Dezsőa* ući u stalni gradski proračun, radi priprema za sljedeću (2003.) godinu trebao bi biti obrazovan Organizacijski odbor kojeg bi činili predstavnici Skupštine općine i Hrvatske čitaonice. Na koncu, zaključeno je da su *Dani Balinta Vujkova* priredba pokrajinskog značenja i da bi stoga trebalo u organizacijski odbor uključiti i Pokrajinsko tajništvo za kulturu i obrazovanje.

7. prosinca 1927. – Zagrebački *Dom* piše da će knjižnica ogranka Seljačke sloge u Starčevu (Pančevo) dobiti knjige potporom Oblasnog odbora zagrebačke oblasti Seljačke sloge.

8. prosinca 1940. – *Hrvatski dnevnik* piše da su Hrvati cijelog Srijema i Zemuna »održali u najtežim danima poslije 1918. uske veze s glavnim gradom Hrvatske Zagrebom, pa su mnogobrojna hrvatska pjevačka i prosvjetna društva posjetila Zemun i Beograd, gdje živi oko 65.000 Hrvata i prije 26. kolovoza (sporazum Cvetković-Maček 1939. – primj. V. N.)«.

9. prosinca 1926. – *Neven* piše da je 8. prosinca na Bezgrješno začeo u pobočnim prostorijama hotela *National* u Subotici osnovan Hrvatski prosvjetni dom.

10. prosinca 1930. – *Hrvatska straža* piše da je u Subotici 9. prosinca na svečan način blagoslovljen prvi Hrvatski prosvjetni dom u Bačkoj. Svečanost je započela svečanom službom Božjom u crkvi sv. Terezije. HPD *Neven* pjevalo je dijelove mise na hrvatskom jeziku. Nakon mise, blagoslovljene su prostorije Hrvatskog prosvjetnog doma. Misu i govor održao je **Blaško**

Rajić. Iza njega govorio je prvi predsjednik društva **Ivan Malagurski**. Poslije blagoslova, priređen je zajednički ručak. Otvaranju doma prisustvovali su, između ostalih, u ime vojnih vlasti potpukovnik **Petar Čanić**, predsjednik srpskog pjevačkog društva **Graničar Dragomir Dimitrijević** i tajnik **Boža Ristić**, u ime državne gimnazije profesor **Milivoje Knežević** i drugi.

Katarina Čeliković, Petko Vojnić Porcar, Lazar Merčević i Milivoje Knežević

Godišnji koncert folklornog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo*, Subotica

Folklorna predstava života

»Da bi sve moglo funkcionirati na sceni, potrebno je puno rada, a sve to nosi energija u ovoj djeci i mladim ljudima. Energija koja se ne može lako opisati, ali bez nje nema uspjeha«, kaže Marin Jaramazović

Godišnji koncert folklornog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice bio je više od »običnog« koncerta. Mogli bismo reći spektakl, na kom je nastupilo oko 150 članova raspoređenih u pet skupina. Tri dječje, te pripremni i izvođački ansambl. Dva i pol sata poleta, mladosti, neviđene energije...

S točke na točku, samo su se smjenjivali uzrasti i koreografije, te je gledatelj imao dojam kako je cijeli koncert jedna životna koreografija.

Sjeti se...

Naime, kompletan koncert koji je nosio naziv *Memento* (*Sjeti se*) osmišljen je upravo kao ciklus od rođenja do smrti.

»Možemo se sjetiti svoje tradicije, svoje majke, dide... Svatko je mogao izabrati čega će se sjećati, a na kra-

ju krajeva se svi trebamo sjetiti da smo prah i da ćemo se u prah vratiti. Mislim da smo to i pokazali ovim koncertom. Teško je to prikazati u folkloru, ali se nadam da smo uspjeli dočarati, te da je publika shvatila kompletnu priču«, priča voditelj folklornog odjela **Marin Jaramazović** i dodaje: »Svi mi u životu imamo lijepe i manje lijepe trenutke, sve nas sustignu i poteškoće i nevolje, radosti... No, bitno je dok smo tu da za svog kratkog života uradimo nešto što će ostati. Ta ideja se provlačila kroz cijeli koncert.«

Kako je Jaramazović rekao, u vremenskom kolosijeku »od-do« život nas vodi različitim putevima, ali stanice su nam slične. Kako o životnom ciklusu, također možemo govoriti i o godišnjem ciklusu. I jedan i drugi u sebi sadrže tradiciju, vrijednosti, moralne norme, navike, tabue, vjervovanja, licemjerja, dobrote, predrasude, skrivene želje... Tako je, po njegovim riječima, ovogodišnji koncert više

bio u formi »folklorne« predstave kroz koju su nas vodili plesači, pjevači i svirači.

Iza spomenutih dva i pol sata programa, s kratkom stankom, stoji godinu dana rada, proba, druženja i odri-

canja. A kako je Jaramazović rekao, i neka posebna energija.

»Da bi sve moglo funkcionirati na sceni, potrebno je puno rada, a sve to nosi energija u ovoj djeci i mladim ljudima. Energija koja se ne može lako opisati, ali bez nje nema uspjeha. Ove godine smo i uz pandemiju puno radili, u nekim momentima smanjeno, ali nismo imali nekih prekida. Uglavnom, radilo se cijele godine. Mislim da je to sada isplivalo na sceni. Ono što je bitno u ovim kriznim vremenima jeste da se članstvo održalo, pa čak i pojačalo«, priča Jaramazović.

»Na mladima svijet ostaje«

Nakon dvije godine koncert je održan s publikom, i to 3. i 5. prosinca, a budući da su oba koncerta rasprodana u nekoliko dana, održan je i treći, 9. prosinca. Po riječima Marina Jaramazovića, ali i drugih, ljudi su jednostavno željni koncerta uživo, a to potvrđuje i činjenica da je svake večeri bilo oko 250 posjetitelja.

Koncert je podijeljen u dva dijela i u prvom dijelu nakon »Prologa« izvedene su bunjevačke igre »Momačko, divojačko i ostalo«, »Šokački kolorit«, »Muška i parovna«, »Slavonsko baranjsko veselje«, »Intro« i »Nek su živi i zdravi«. U drugom dijelu smjenjivale su se kraljice, »Starinski otmjeno«, »Između Dunava i Tise«, »Homo u kolo«, »Istok, centar, jug«, »Iza gorja«, »Oro«, »Oproštaj«, »Starokrš« i »Memento«.

Djecu i mlade, osim Jaramazovića, pripremili su **Senka Horvat** i **Nemanja Sarić**, dok se za orkestar postarao korepetitor **Luka Sudarević** a pjevače je uvježbala **Ines Bajić**. Ono što su folkloraši dodatno napomenuli kroz razgovor nakon koncerta jest ono što publici nije vidljivo, a to je druženje, zajedništvo, pomaganje u oblačenju i presvlačenju i kako su u tim momentima svi kao jedan, odnosno rade za istu stvar – izaći na scenu pripreman i odraditi najbolje što je moguće. Neki su čak prokomentirali kako je iza scene još bolja atmosfera. To nam daje vjeru u budućnost da će ovi mladi ljudi još dugo biti čuvari tradicijske kulture.

Na koncertu u nedjelju su prisustvovali i predstavnici hrvatskih institucija, Veleposlanstva, Konzulata, Hrvatskog nacionalnog vijeća, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, udruga kulture, gosti iz Osijeka i Vinkovaca.

Po riječima Jaramazovića, slijedi kratka stanka, a nakon toga nova godina s novim planovima i mogućnostima.

Ž. V.

SUBOTIČKI TAMBURAŠKI
ORKESTAR SA GOSTIMA

❖ — ❖ — ❖ — KONCERT — ❖ — ❖

U SUSRET BOŽIĆU

VELIKA VEĆNICA GRADSKE KUĆE

16.12. u 19:30h

UZ PRIDRŽAVANJE SVIH PREVENTIVNIH EPIDEMIOLOŠKIH MERA

ULAZNICE MOŽETE KUPITI U **CAFFE BARU GALERIJA**, U ULICI PETRA DRAPŠINA PO CENI OD 400 DIN

Nova knjiga: Vojislav Sekelj, *Više, više od riječi : sabrane pjesme*, ZKVH, Subotica

»Novi veliki susret«

U povodu 75. obljetnice rođenja renomiranog subotičkog pjesnika **Vojislava Sekelja**, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata objavio je knjigu *Više, više od riječi : sabrane pjesme* koju je priredio njegov dugogodišnji prijatelj, književnik **Mirko Kopunović**. Knjiga je objavljena u Biblioteci *Prinosi za istraživanje književne baštine*, kao peta u nizu. Knjigu je uredila i izradila bibliografiju **Katarina Čeliković**, a grafičko oblikovanje djelo je **Darka Vukovića**.

Na oko tristo stranica priređivač je sabrao sve dostupne pjesme u tri velike cjeline. Podsjeća nas Kopunović kako su prošle četiri godine od odlaska na drugu obalu Vojislava Sekelja te se povodom njegova 75. rođendana objavljuje knjiga sabranih pjesama (njih 391).

Na oštrici mača

»Pisme pisane našom, riči naših otaca, didova i pradi-dova, naših materi, majki i pramajki na lijepoj, miloj, zvučnoj bunjevačkoj ikavici (na kojoj su pisali i pišu, objavljivali i objavljuju, vrijedno je to istaknuti, **Lazar Merковиć**, **Ivan Pančić**, **Petko Vojnić Purčar**, **Milovan Miković**,

Tomislav Žigmanov i mnogi drugi književnici bunjevačkog roda), okosnica su prve od triju cjelina Sekeljevih sabranih pjesama. Nazvana 'Gukni već jedared' sadrži dva poglavlja.« Prvo je »Rič fali«, a drugo nosi naziv »Rasula se tarana mora«.

U drugoj, najvećoj cjelini, imena »Na oštrici mača« zastupljene su pjesme iz zbirke od Sekeljevog poetskog prvijenca *Djetinjstvo* (1972.) pa do posljednje objavljene knjige pjesama *Životopis jedne sjene* (2013.) Nazivi poglavlja istovjetni su naslovima objavljenih knjiga, a sedam ih je za Vojinog života objavljeno (ovdje je ubrojena i *Rič fali*). Poglavlja nose nazive: »Djetinjstvo«, »Sad znaš sve«, »Poljubac izdaje«, »MMV : knjiga prva« i »MMV : knjiga druga«, »U izmučenim riječima« i »Životopis jedne sjene«.

Pjesme iz časopisa

Naziv posljednje, treće cjeline knjige sabranih pjesama Vojislava Sekelja je »VS izbora nije imao«, u kojoj su objavljene pjesme iz časopisa, bez kojih književnici nekada nisu mogli jer su bili »mjesto njihova susreta, ogleda, razgovora, uspoređivanja, polemika, iskoraka u nepoznato, neistraženo, uranjanje u poznato, vježbanje u kojima se otisnuto djelo, prije tiskanja u knjizi, dotjerivalo, cizeliralo, pokušavajući dostići nemoguće – savršenstvo«, piše priređivač. Pjesme objavljene samo u časopisima složene su po tematici u sedam poglavlja: »Tražim riječ«, »Lišen ljubavi ali i mržnje«, »Novi veliki susret«, »Ples tišine«, »Ka zaboravljenom početku«, »Plovidba je teška i opasna« i »Buđava sol«.

Kopunović napominje kako ćemo većinu pronađenih pjesama i poema istovjetnog, ponekad djelomice, a i znatno izmijenjenoga sadržaja naći u Sekeljevima knjigama što je i naznačeno u fusnotama i bibliografiji objavljenih pjesama.

Priređivač još upućuje čitatelja i na Sekeljevu grafičku igru formom i oblikom u njegovom poetskom prvijencu *Djetinjstvo* te u poemama objavljenim u knjizi *Sad znaš sve* kao i *Poljupcu izdaje* što je vjerno preneseno u ovu knjigu.

Na kraju knjige nalazi se bibliografija djela Vojislava Sekelja, u kojoj su tiskana djela, njegove pjesme u antologijama i zbornicima te abecedno kazalo pjesama uz navedeno mjesto objave. Opširniji životopis Vojislava Sekelja potpisuje Tomislav Žigmanov.

Po cijeni od 1000 dinara, knjiga se može kupiti u ZKVH-u (Laze Mamužića 22, Subotica) ili naručiti pouzecom (telefon Zavoda je: 024/535-533).

Tiskanje knjige pomogli su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Beogradu.

(ZKVH)

Katoličko društvo „Ivan Antunović“ Etnološki odjel „Blaško Rajić“

KATOLIČKO DRUŠTVO
Ivan
ANTUNOVIĆ

poziva Vas na otvorenje

**25. izložbe
Božićnjaka
2021.**

koja će se održati
u predvorju Gradske kuće
10. XII. 2021. godine u 18 sati.

Subotica

Izložba se priređuje uz potporu Pokrajinskog tajništva za obrazovanje,
propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice
i Grada Subotice

Dolazi li (konačno) rezidirajući župnik?

Završena obnova župnog doma u Srijemskim Karlovcima

U Srijemskim je Karlovcima 3. prosinca izvršen tehnički prijam, čime je završena obnova vanjskog dijela župnog doma, koji se nalazi uz župnu crkvu Presvetoga Trojstva. Prijamu su nazočili naručitelj radova, Općina Srijemski Karlovci, koju je predstavljao predsjednik **Saša Stojkečić**, preč. **Marko Loš**, župni upravitelj ove župe i predstavnik izvođača radova, te stručnog i konzervacijskog nadzora.

Obnova vanjskog dijela župnoga doma je prva završena aktivnost obnove povijesne baštine Srijemskih Karlovaca, iz sredstava Projekta Fonda za obnovu kulturno-povijesnog naslijeđa i poticanja razvoja Srijemskih Karlovaca Pokrajinske vlade. Njime su započeli radovi na obnovi cjelokupnog centralnog gradskog Trga Branka Radičevića, uključujući pročelje Patrijaršijskog dvora i Saborne crkve sv. Nikole, susjeda crkve Presvetog Trojstva na središnjem gradskom trgu. Župna crkva i župni dom, markantne građevine koje simboliziraju život, vjeru ovdašnjih katolika, koji su u najvećem dijelu Hrvati, nalaze se u granicama zaštićenog kulturnog dobra, prostorno kulturno-povijesne cjeline Gradska jezgra Srijemskih Karlovaca.

Srijemskim Karlovcima, u svojstvu administratora župe, već dulje vrijeme iz Petrovaradina upravlja preč. Marko Loš, župnik dvije petrovaradinske župe i kancelar Srijemske biskupije. Na skupštini biskupa Đakovačko-osječke crkvene pokrajine 3. prosinca srijemski biskup koadjutor mons. **Fabijan Svalina** spomenuo je župu u Srijemskim Karlovcima među prioritetima svojega djelovanja kada je u pitanju »pastoralno osnaživanje zajednica koje su posljednjih godina ostale bez župnika, bilo zbog nedostatka svećenika bilo zbog smanjenja broja vjernika«.

Srijemski Karlovci su, po popisu iz 2011., prva općina u Srijemu po udjelu stanovnika katolika u ukupnom stanovništvu (11,4%, odnosno 1.003 osobe).

M. Tucakov

200 godina crkve na Šupljaku

Povodom 200 godina izgradnje župne crkve sv. Katarine na Šupljaku (na obali Ludaškog jezera, kraj Subotice), biskup Subotičke biskupije mons. **Slavko Večerin** predvodit će sv. misu zahvalnicu 11. prosinca u 15.30 sati.

Adventska tribina

U četvrtak, 16. prosinca, na Adventskoj tribini u *Augustianumu*, na temu »Sinodalni hod u Subotičkoj biskupiji«, govorit će biskup Subotičke biskupije mons. Slavko Večerin.

U susret blagdanima

- 10. prosinca – Gospa Loretska
- 12. prosinca – Materice
- 13. prosinca – sv. Lucija
- 14. prosinca – Ivan od Križa
- 15. prosinca – Drinske mučenice
- 19. prosinca – Oci

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Što Bog od nas očekuje?

Na pragu smo treće nedjelje došašća. Pola vremena naše pripreme za Božić je prošlo. Trudili smo se i nastojali uistinu biti budni u kršćanskom smislu, svidjeti se Bogu svojim djelima. Ipak, uvijek ostaje pitanje jesmo li činili sve kako je Bogu milo, jesmo li uistinu bili pravi kršćani, imamo li razloga za strah od susreta s Bogom i što još možemo promijeniti? Što više o tome razmišljamo, sve više kompliciramo, a Bog nam nudi tako jednostavna rješenja. On od nas ne traži ništa što ne bismo mogli ispuniti. Kako bi naše dvojbe i sumnje raspršio, treće nedjelje došašća daje nam odgovor na sva ona pitanja koja nas u dubini duše muče.

Ivanovi odgovori

Evangelje se i ove nedjelje zadržava kod Ivana Krstitelja. Prošle je pozivao na obraćenje i pripravljanje puta Bogu, a ove pojašnjava kako ćemo to učiniti. Ljudi koji se žele obratiti prilaze mu s pitanjem što konkretno trebaju činiti, a on im daje odgovore. Odgovori se razlikuju, svatko dobiva rješenje prema svome staležu. Mnoštvo kaže: »Tko ima dvije haljine, neka podijeli s onim koji nema. U koga ima hrane, neka učini isto tako« (Lk 3,11). Za carinike je odgovor: »Ne utjerujte više nego što vam je određeno« (Lk 3,13). Vojnicima kaže: »Nikome ne činite nasilja, nikoga krivo ne prijavljujte i budite zadovoljni svojom plaćom« (Lk 3,15).

Iz Ivanovih odgovora narodu koji mu prilazi lako uočavamo da Bog od čovjeka ne očekuje nikakva posebna djela već da svatko živi pravedno i uzorno tamo gdje ga je Bog postavio. I Božje zapovijedi nisu ništa drugo nego pomoć da živimo pravedno, a kada izgubimo pojam pravednosti, one nas opominju i vraćaju na pravi put. Tako je i danas. Svatko od nas živi i djeluje u nekoj sredini, svakome su povjeren različite životne, ali i poslovne ulo-

ge. Bogu je milo ako ono što nam je povjerio vršimo odgovorno i pošteno, ako nismo lijeni, ne krademo, ne lažemo, ne izbjegavamo odgovornosti, ne uzrokuje svađe i rasprave... Naše je izvršiti poslanje koje smo od Boga primili, poslanje majke, sestre, oca, djeda, profesora, majstora, vozača...

Ali, Ivan je mnoštvu, dakle svima, bez obzira na stalež i položaj, rekao isto – da se zauzmu za siromašne. Siromaštvo je širok pojam, pa i naše djelovanje može biti različito. No, uvijek moramo imati otvorene oči, ali i srce za brata u potrebi. Ne samo u vrijeme došašća, nego uvijek. To je dio kršćanskog poslanja. Netko treba hranu, odjeću, ali netko treba ljubav, razumijevanje, toplu riječ. Kao kršćani ne možemo se oglušiti na takve potrebe naših bližnjih nego učiniti sve što možemo da im pomognemo. To nam je kršćanska dužnost.

Kada Isus dođe

Ivan na kraju spominje Isusov dolazak, te kaže: »U ruci mu vijača da pročisti gumno svoje i sabere žito u žitnicu svoju, a pljevu će spaliti ognjem neugasivim« (Lk 3,17). Da, istina je, Isus će nas na kraju podijeliti na one koji su žito i na one koji su pljeva. No, ne treba nas to plašiti, jer ako smo pravedno živjeli i za bližnje imali ljubavi, Krist nas neće odbaciti. Zato nas sada i upozorava, dok još ima vremena da se vratimo na pravi put.

Dakle, kršćanin u svome životnom hodu ovdje na zemlji mora misliti na Boga, komunicirati s njim molitvom i sakramentima. No, na tom životnom putu susreće i druge ljude, i ti ljudi ga vode bliže Bogu, zato su i naša djela važna da se, kada Krist dođe, nađemo na pravoj strani. Stoga moliti i ljubiti uvijek ide jedno s drugim, a ono što činimo samo pokazuje koliko smo duboko pronikli u molitvu i koliko ljubavi ima u našim srcima.

Svinjokolj u Srijemu

Dva dana posla i druženja

U današnje vrijeme sve je manje svinjokolja, seoskog običaja koji se prakticirao da bi se tijekom zime osigurale potrebne zalihe hrane. Bio je običaj u srijemskim selima da prije Božića svako kućanstvo zakolje po jedno ili više debelih svinja. Od zaklanih svinja pravile su se razne prerađevine, topila mast, a meso i slanina su se stavljali u salamuru. Ovaj posao je danas prepušten mesarskim stručnjacima u preradi mesa, a na domaćinima je samo da ga odlože na hladno mjesto. Ono što je činilo čar nekadašnjih svinjokolja bila su druženja. A kako je to izgledalo nekada u srijemskom selu Gibarac nadomak Šida, ispričala je za naš tjednik **Marija Martinović**, koja svoje korijene vuče iz Sota, ali je veći dio života provela u Gibarcu.

Prvi dan

»Velik i odgovoran, ali posebno veseo događaj za svaku obitelj u Gibarcu, bila je svinjokolja«, prisjeća se Marija i dodaje: »U davna vremena svaka kuća je imala u svom dvorištu svinjac i čardak. Ljudi su hranili crne svinje kukuruzom, napojem, nakošenom travom, bundevama,

sve bez koncentrata. Najčešće su bili godišnjaci. Na svinjokolju su bili pozvani bliski rođaci i susjedi. Nisu uzimali mesara na ispomoć, jer je svakome nešto dobro išlo od ruke, a rodbine je bilo dovoljno za ove poslove. Svinjokolje su se zakazivale bilo kojim danom u tjednu, jer se većina ljudi bavila poljoprivredom, a svinjokolje su se obavljale nakon završetka poljoprivrednih radova u polju. Ovaj važan događaj trajao je u Gibarcu dva dana. Okupljanje je bilo rano ujutru još za mraka. Prvo bi se popila kuhana rakija, žene bi pile čaj. Domaćin je do tada već naložio vatru i voda za šurenje je bila spremna. Obično se klalo više komada svinja, ovisno o broju članova obitelji. Nakon šurenja, pristupilo bi se opaljivanju u slami, kako ne bi ostalo ni dlačice na koži. Naši stari su govorili da je slanina tako bolja. Ubrzo nakon početka posla bio bi doručak s nogu. Narezano nešto suho, što se čuvalo od lanjske svinjokolje. Obično kulen. Čim izađu prve džigerice, domaćica bi ih počela pržiti i kuhati kiseli paprikaš. To je bilo za ručak, koji je bio već oko 11 sati. Za ručak se postavljao stol u sobi. Muškarci su za ručkom, a i kasnije pili vino iz malih čaša od jedan deci, a žene i djeca slatko vino«, kaže Marija.

Muškarci su obrađivali meso, rezali slaninu za topiti, a žene su prale crijeva.

»Tanka crijeva su se šlajmovala štrikaćim iglama, a debela su se prala iz bezbroj voda, sve dok nisu škripala pod rukom od čistoće. Stariji muškarci u obitelji ložili bi vatru i nudili pićem svoju mobu. Kad bi bila izrezana mast za topljenje, žene bi topile i po pet kotlova masti. Djeca su se veselila igri s mjehurom. Ranije su pripremili cjevčicu od trske. Ta bi se cjevčica gurnula u otvor mjehura, pa se mogao napuhati u obliku lopte. I eto nogometa«, prisjeća se Marija.

Za ovu prigodu domaćice su, pored ručka, pripremale i druge slastice, specifične za klanje svinja.

»Domaćica bi odmah poslije ručka počela peći krafne, koje su se posluživale u hodu, onako tople s domaćim pekmezom. Tada bi djeca raznosila krafne starijim rođacima i obavezno svećeniku i učitelju i sve ih pozvali na večeru. Za večeru se pripremala juha od starih koka, hren, sos, obavezno sarma, pečena kobasica i pečeno meso s kupus salatam. Večera bi bila ranije, jer se dio posla ostavljao za sutradan. Postavljalo se u prednjoj sobi, jer je bilo puno društva. Nakon večere dolazile su 'bušare', mlade maskirane osobe, koje su uveseljavale društvo. U svom nastupu obavezno bi izgovorile: 'Mi smo došli iz Vašice, da probamo kobasice. Mi smo iz Molovina, pa bi pili vina'. 'Bušare' bi bile počašćene i dobile bi zamotač. Nakon večere obavezno su uslijedile šale i pjesme. Znalo se koja je čija pjesma. Kad sam se ja udala, tih godina se pjevalo za večerom. To je bio prvi dan svinjokolje, koja se nikad nije odgađala bez obzira na vremenske uvjete«, navodi naša sugovornica

Drugi dan

Drugog dana svinjokolje, prema Marijinom sjećanju, nije se dolazilo rano, negdje oko 8 sati.

»Opet bi se služili prvo kuhana rakija i čaj. Doručak je bio oko 10 sati. Poslužila bi se sarma i pečeno meso i kobasica što je ostalo od večere. Sad bi muškarci polako pravili krvavice i švargle, solili meso i vješali kobasice. Opet uz šalu i po koju čašicu vina. Kad bi svi muški poslovi bili gotovi, muškarci bi ulazili u kuću i kartali se do večere. Žene bi prale suđe koje se zaprljalo jučerašnjeg dana, a domaćica bi pekla kiflice sa salom. U kuhinji je imala nekoliko pomagačica, jer se za večeru pripremala svinjska juha od obraza, pekle su se faširane šnicle od mljevenog kuhanog mesa što je preostalo od sinoćnje večere, pekle se kobasice, krvavice, meso od rebara. Posebno jelo za završetak večere bio je mozak s bubrežima. Mozga s bubrežima nije bilo puno, a bio je posebno začinjen ljutom paprikom, pa bi se na kraju večere uzimalo samo po malo. Sad su se svi mogli opustiti i odmoriti od velikog posla, koji je priveden kraju«, kaže na kraju razgovora Marija.

Nakon završetka svih poslova, domaćica je svakoj obitelji koja je pomagala spremila zamotač: kobasicu, krvavicu i čvaraka. Sljedećeg dana se nastavljalo kod nekog drugog i tako po desetak svinjokolja zaredom. Svinjokolja je danas, nažalost, sve manje, ali i druženja čemu su se svi, bez obzira na opseg posla, radovali. Ostala su samo sjećanja na te lijepe dane i običaje vezane za klanje svinja.

S. D.

Piše: Katarina Korponaić

Promjene starog trga

rim krošnjama, arterskom bunaru kao svjedoku nekadašnjih susretanja u blizini vode i klupama koje, srećom, ipak ovdje postoje. Neopravdano je još jedno »staro mjesto« s patinom daleke prošlosti izgubilo ljepotu i kompaktnost i predano je razgradnji. To se nije dogodilo preko noći. Mir jednog malog, zelenog trga s križom i arterskim bunarom sve je više narušavan prometom teretnjaka na putu ka granici, okolne kuće su starile, dio ih je u ruiniranom stanju, a poneke su i srušene. Prazni placevi zarastaju korovom...

Davidu Lövingeru je u rujnu 1927. godine odobrena dozvola za dogradnju i preinaku velike kuće na Trgu kralja Tomislava, a na radovima je bio angažiran zidarski majstor **Antun Zvekanov**, ovlašteni tehnički izvoditelj gradnje, kako stoji u dokumentu (Povijesni arhiv Subotica: F. 47. 1699.). Radovi su brzo završeni i samo dva mjeseca kasnije »svršetak radnje« Zvekanov je uredno prijavio nadležnoj gradskoj građevinskoj službi. Danas se samo u tragovima vidi koliko su lijepe i velike kuće podizali na ovom, očito, važnom trgu (isti naziv nosi i danas), raskrižju nekoliko značajnih putova i ulica, između ostalih Bajskog i Karađorđevog puta.

Iz neobjašnjivih razloga sjaj i šarm Trga kralja Tomislava postupno je blijedio minulih godina, usprkos širokom pogledu na nekoliko ulica koje se tu susreću, ugodnom osjećaju pod sta-

Gornja fotografija nastala je 1920. godine i među rijetkima je, a možda i jedina, s dijela Trga kralja Tomislava prije stotinu godina. Križ i arterski bunar, koji se vide kraj kuće na uglu ulice, još opstaju, ali je zgrada prošle godine srušena. Na istom mjestu danas je zaštitna ograda gradilišta...

Prvopričesnici

Anica Zetović, rođena 1943., prvu pričest je primila u drugom razredu osnovne škole. U ondašnje vrijeme u Monoštoru puk je bio blisko vezan za crkvu i vjeru. Crkva i obitelji bili su čuvari naslijeđa, tradicije i identiteta puka, Hrvata Šokaca iz Monoštora u ta teška vremena. Prva pričest jedan je od prvih i značajnijih događanja djeteta od rođenja te se može reći i da su se svi koji su pohađali školu i pričestili kad je došlo vrijeme. Priprema za prvu pričest je bila detaljna i stroga. Prvopričesnik je morao bez iznimke znati molitvu *Oče naš*, ispovijed, deset Božjih zapovijedi, pokajanje. Ženska djeca su za prvu pričest većinom oblačila najbolju nošnju koju su imala. Ženska djeca su oblačila za prvu pričest krila, oplećak i pregač, te se kitila zrnjem. Većinom se ova odjeća nasljeđivala, prenosila s generacije na generaciju te se može reći da je istu odjeću često nosilo na pričesti više generacija u jednoj obitelji. Kosa se uplitala većinom u pletenice ili su se vezali repovi. Na ovoj fotografiji samo jedna djevojčica nema pletenicu već joj je kosa vezana u repove. Crkva je na prvoj pričesti bila posebno ispunjena narodom, od prvopričesnika, njihove rodbine, kumova, susjeda, prijatelja pa do ostalog puka koji je volio posjećivati crkvu ovom prigodom. Na slici je devetnaest prvopričesnica u narodnoj nošnji gdje je Anica Zetović u gornjem redu treća s desne strane. U toj generaciji po Anicinom sjećanju bilo je dvadeset tri djevojčice koje su

se pričestile. Nakon mise slijedilo je fotografiranje u crkvenom dvorištu. Osim ovih devetnaest prvopričesnica na fotografiji, bilo je još četiri djevojčice koje su se također pričestile, no budući da su nosile građansku nošnju, vjerojatno zato što je nisu imale ili je takvo bilo opredjeljenje roditelja, nisu se fotografirale s ovom skupinom. Osim skupne fotografije, prvopričesnici su se mogli fotografirati i pojedinačno. Ta fotografija je bila »zajednička«, s kipom Gospe i malim Isusom u ovoj prilici, a sve uz cvjetne detalje i šokačke ponjave kao ukras. Fotografiranja prvopričesnika s obitelji, kumovima, prijateljima i slično rijetko su se događala, jer je i fotografiranje (izrada fotografija) u ono vrijeme također bio luksuz. Dječaka – prvopričesnika iz ove generacije je bilo također u približno istom broju kao djevojčica. Oni su se također fotografirali, ali oni su svi bili u građanskom odijelu. Sve se ovo događalo nakon pričesti u dvorištu crkve. Svaki prvopričesnik nakon pričesti dobio je kifle. Nakon povratka kući u većini obitelji, najčešće zbog siromaštva, nije bilo neke posebne proslave, a tako je bilo i u njenoj obitelji. Objedovala se u većini uobičajena hrana za taj dan. Misno slavlje na prvoj pričesti je predvodio odavno pokojni, a podrijetlom iz Berega, vlč. **Matija Kovačev**, tadašnji župnik crkve sv. Petra i Pavla, uz glazbenu pratnju župnog kantora.

Ž. Š.

Adventsko-kreativne radionice

Prošloga petka, 3. prosinca, u osnovnim školama *Vladimir Nazor* u Đurđinu i *Matija Gubec* u Tavankutu održano je nekoliko kreativnih radionica. Naime, Zagrebačka županija već desetak godina radi na projektima u kojima su uključeni iseljeni Hrvati, te je svake godine uključen i Tavankut i okolna mjesta. Po riječima više referentice za osnovno školstvo Zagrebačke županije **Darinke Balen**, ove godine su došli s projektom »Ad-

glatkog kartona i lijepljenjem istih na kartonsku podlogu, dok se drugi dio sastojao od otiskivanja matrice na koje je prethodno nanosena grafička boja valjcima.

Tavankučani su pak kao domaćini imali adventsko-kreativne radionice u koje su se rado uključili.

Izrađivali su adventske vijence, oslikavali majice, izrađivali reljef i znamenitosti svoga mjesta na aluminijskoj

ventski običaji našega kraja«. Uz adventske, pripremili su i druge kreativne radionice u kojima su učenici uživali radeći i družeći se.

Tako su u Đurđinu učenici u radionici »Kad bi svi ljudi na svijetu«, koja se odnosi na vršnjačko prihvaćanje, izrađivali ljudske figure u prirodnoj veličini. Figure su plošno oblikovali žicom i kao instalaciju postavili u prostor, a žicu su oblijepili pik trakom i oslikali sprejevima u boji. Također, radionica kartonskog tiska je predviđena kao kratki prikaz grafičke tehnike kartonskog tiska. Prvi dio radionice sastojao se od izrade manje matrice rezanjem elemenata iz

foliji, a skupa sa ženama iz udruge *Kragulj* izrađivali su samoborski nakit. Nastali su ovdje i ljudske figure i bor od pocinkovane žice, te čestitke od kartonskog tiska. Tako su s puno strpljenja i uz pomoć mašte nastala prava umjetnička djela. No, Tavankučani su gostima predstavili i svoju školu, slamarsku sekciju, što rade na satu tehnike i tehnologije, a ravnateljica škole **Stanislava Stantić Prčić** provela je goste kroz školu i pokazala neke od izvan-nastavnih aktivnosti kojima se škola bavi: post crossing, roljanje, fotografska sekcija, Bogatstvo različitosti, koloni-

»Dani mađarske nacije« u Đurđinu

Prošli tjedan je u OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu bio u znaku mađarske nacionalne zajednice. U ponedjeljak, 29. studenoga, učenici i nastavnici obilježili su Dan škole skromnom priredbom, te započeli realizaciju projekta »Dani mađarske nacije« koji je sufinanciralo Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice.

Aktivnosti na ovu temu nizale su se cijeloga tjedna. Tako su se učenici upoznali s poviješću mađarske na-

ja darovite djece, *Knjiga pod bor*, učenička zadruga, adventski kalendar, *bunjevački astal*, obrazovni turizam...

Čitaonica Gradske knjižnice u Subotici se u subotu, 4. prosinca, pretvorila u kreativnu radionicu u kojoj su sudjelovala djeca koja pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku. U ovoj tvornici umjetnosti i mašte nastali su anđeli od perli, bisera i tanke žice... Izrađeni su sjajni adventski vijenci u raznim bojama, sa svijećama i ukrasima, te su nastale i unikatne majice inspirirane svemirom. Dio ekipe je izrađivao slike poznatih subotičkih građevina (Gradska kuća, Narodno kazalište, Franjevačka crkva...) i na koncu su nastala prava umjetnička djela.

Sve spomenute radionice s djecom radili su profesori likovnog odgoja Zagrebačke županije i članice Udruge *Kragulj* iz Svete Nedelje koji su oduševili djecu i pokrenuli njihovu kreativnost i probudili maštu. Iako možemo reći kako su radionice bile slične na sve tri lokacije, umjetnička djela koja su nastala su itekako različita.

Ž. V.

cije, predstavili su simbole (grb, zastava, himna), geografske značajke Mađarske, izradili suvenire, saznali puno toga o mađarskim velikanima, umjetnicima, književnicima, a nisu izostali niti filmovi kao ni tradicijska mađarska jela. Istim povodom 1. prosinca vršnjake su posjetili učenici OŠ *Széchenyi István* iz Subotice i predstavili im orkestar citri *Bodza* i folklorne skupine *Vackor* pri Mađarskoj kulturnoj udruzi *Gaál Ferenc*, te su na radionici folklora uz pomoć ko-reografa i voditelja radionice **Tibora Gázsóa** naučili plesati korake mađarskih narodnih igara.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Aleksandra Đurđević**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Ivan Goran Kovačić*, Sonta – 2. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: trbušni ples

VOLIM: igrati se

NE VOLIM: neispunjena obećanja

U SLOBODNO VRIJEME: igram se barbikama

NAJ PREDMET: matematika

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: trgovkinja

Too Tóth optika

DR. TÓTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, vi-rangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmo-mjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormari i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Prozički u Subotici (42 kv, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem motokultivator *gorenje muta* 8 ks, s dizel motorom, frezom širine 60 cm i kosilicom za travu širine 105 cm. Sve je ispravno. Tel.: 063-351-582.

Iznajmljujem dvosoban stan u Subotici (Ker-tvaroš), u blizini Ekonomskog fakulteta. Prednost imaju studenti. Cijena 150 eura mjesečno, plus troškovi režija. Kontakt telefon: 064/222-13-37.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 km od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

In memoriam

Gojko Zeljko (1935.–2021.)

U nedjelju, 5. prosinca 2021., u Somboru je u 86. godini preminuo istaknuti član Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i gospodarstvenik Gojko Zeljko.

Rođen je 8. prosinca 1935. godine u Crnaču kraj Širokog Brijega. Nakon Drugog svjetskog rata njegova obitelj kolonizirana je u Bezdan.

Član DSHV-a postao je 1996. godine. Član Vijeća stranke bio je u tri mandata – od 2004. do 2012., a Odbora podružnice DSHV-a Sombor od 2004. do 2015. godine. Bio je elektor na listi DSHV-a za izbor II. saziva Hrvatskog nacionalnog vijeća.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 14. 12. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

ILI-ILI

AKCIJA

do 30. 04. 2021.

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po 1 dinar ili
- 12 meseci sa 50% popusta

Astra Telekom

011 44 22 009

Stupanje u franjevački red

Župnik Smendrović u Sesvetama sa svojih 36 godina odlučuje stupiti u franjevački red. Možemo reći da na neki način to nije bila uobičajena praksa. U većini slučajeva mladi ljudi postaju prvo kandidati nekog reda, pa postupno postaju članovi do zavjeta. U međuvremenu studiraju teologiju i na kraju svih tih stupnjeva rede se za svećenike. Kod **Petra Smendrovića** je to bio obrnuti put. Prvo je postao svećenik, a onda u 36. godini stupa u redovnički život. Kad netko u svojim mladim godinama (18-19) stupa u redovničku zajednicu, procedura

u tom periodu među redovnicima, ali treba reći da je u tim godinama štovanje i kult sv. Roka bio na vrhuncu u Srednjoj Europi. Fra Roko je postao punopravni član franjevačkog reda, u svojim prvim redovničkim godinama bio je namješten u franjevačke samostane u Požegi i u Našicama. Franjevačka provincija sv. Ivana Kapistrana je te 1764. godine imala 366 svećenika franjevac. Među njima je bilo 224 redovnika ilirske (hrvatske), te 142 redovnika drugih nacionalnosti – Nijemaca, Mađara, Slovaka i drugih.

Sombor na austrijskoj vojnoj mapi koja je nastala između 1782. i 1785. godine

ulaska je jednostavna jer mladić iza sebe nema nago-milano materijalno imanje. Smendrović je morao svoje materijalno imanje riješiti. Sve što je za vrijeme župnikovanja ili iz nekog nasljedstva stekao, morao je podijeliti. Prilikom ulaska u franjevačku zajednicu morao je biti potpuno siromašan, jer se kasnije prilikom redovničkih zavjeta trebao obvezati na zavjet siromaštva. Novac koji je ostao iza njega postao je dio fonda za održavanje škole u Velikoj Mlaci.

Tridesetšestogodišnjak Petar Smendrović, bivši svećenik Zagrebačke biskupije, 16. lipnja 1763. godine obukao je na sebe franjevačku odjeću. Ceremonija oblačenja bila je u čuvenom centru franjevac u Šarenggradu. U ovom samostanu je bio i odgoj kandidata za red. Nakon godinu dana, 1764., Smendrović je već položio i redovničke zavjete i s tim postao puni član franjevačkog reda provincije sv. Ivana Kapistrana. Prilikom ulaska u franjevačku zajednicu dobio je novo ime Roko. To ime je bilo rijetkost

Prve godine u franjevačkom redu fra Roka su ostale nezabilježene, bez nekih većih primjetnih događanja u njegovom djelovanju. Od 1764. pa do 1766. godine, kada je došao u Sombor, možemo opaziti samo jednu bitnu stvar – njegov ciljan i namjeravan put prema Bačkoj. Ako pogledamo na karti njegove punktove od Šarengrada preko Požege do Našica vidimo da je težio prema šaroliko naseljenoj ravni preko Dunava. Treba spomenuti da je u drugoj polovini 18. stoljeća tada već slobodni kraljevski grad Sombor i ujedno sjedište Bač-bodroške županije bio znatno veći grad od spomenutih gradova gdje je fra Roko boravio.

Godine 1766. fra Roko stiže u Sombor i tu dostiže svoj vrhunac u svojoj franjevačkoj karijeri. Dolaskom u Sombor odmah ga imenuju blagdanskim propovjednikom, što je značilo veliku čast u tom gradu koji je bio pun plemića i županijskih činovnika. S tim je odmah zauzeo i poziciju na novom mjestu u somborskom franjevačkom samostanu (danas župna kuća Presvetog Trojstva).

Sombor je za fra Roka bilo mjesto iz snova, uvijek je u sebi vadio za takvim mjestom, koje je multinacionalno, multireligijsko, a ujedno i dosta veliko. Sombor je u tim godinama (1766. – 1769.) imao oko 13 tisuća stanovnika. Nije slučajno da je njegovo misijsko djelovanje koje je izraženo kroz egzorcizam i posebnu brigu za opsjednutim ljudima izraženo baš u Somboru. Njegove ambicije još iz djetinjstva su došle do izražaja u Somboru. Etnički sastav i višereligijsko mjesto, narodi koji su se doseljavali sa svih strana, nosili sa sobom i poganske i kršćanske tradicije i običaje, bili su glavni okidač da u fra Roku proradi njegov misionarski duh s jedne strane, a s druge strane duh kojeg je ponio sa sobom iz djetinjstva kad su se njegovi rođaci bavili osuđivanjem vještica na području Turopolja.

Od ukupnih 55 godina života, fra Roko je ima tri godine (1766.-69.) provedene u Somboru koje na osnovu arhivskih dokumenata možemo dobro proučiti i upoznati.

(tekst sastavljen na osnovu knjige: **Dániel Bártha** *A zombori ördögűző*, Budapest, 2016.)

Hajduk slavio pobjedu na Maksimiru

Rapsodija u bi(je)lom

Pogotkom i asistencijom Livaja obilježio najveći hrvatski derbi

Jedan od novinskih napisa nakon nedjeljne pobjede *Hajduka* protiv *Dinama* (2:0) u Zagrebu glasio je: »*Dinamo* ovako nemoćan nije bio deset godina«. S druge strane »*Ponos Dalmacije*« već godinama nije bio ovoliko dominantan protiv najvećeg rivala. Bila je to večer **Marka Livaje**, najboljeg igrača *Hajduka* i 1. HNL i njegovih suigrača u bijelim majicama s hajdučkim grbom. A na modrom *Maksimiru* dogodila se »rapsodija u bi(je)lom«.

Trenerska mudrost

Veliki udio u ovoj spektakularnoj pobjedi koja je donijela oduševljenje cijeloj Dalmaciji ima novi trener *Hajduka*, Litavac **Valdas Dambrauskas**. Shvaćajući zanos momčadi koju je preuzeo od **Šveda Gustaffsona** i majstorski je posložio kako bi trebalo, usadio joj je pobjednički mentalitet i nezaustavljivo s njom juri prema vrhu tablice. Gostujuće pobjede protiv *Rijeke* i *Dinama* pokazale su kako ovaj *Hajduk* nema straha i respekta prema domaćim terenima svojih izravnih protivnika, a na svom Poljudu suvereno ispraća rivale praznih šaka. Plus, uvijek

neugodno gostovanje protiv *Lokomotive* u četvrtfinalu nogometnog kupa Hrvatske začinio je sa šest pogodaka u mreži domaćina. Sukladno tome **Valdas** (još uvijek bez splitskog nadimka) je izveo istu jedanaestoricu i na travnjak *Maksimira* i pomeo najtrofejniju hrvatsku momčad. Svaki od jedanaest »bilih tića«, kako im se često zna tepati, imao je zadaću igrati svoju igru, a skupa napraviti željeni rezultat. U konačnici bilo je tako. **Livaja** je iskoristio dugu loptu **Eleza**, svojom kvalitetom izbacio iz igre **Theophilea Caterinea** i rutiniranim lobom prebacio istrčalog **Livakovića**. Za 1:0 usred *Maksimira*, za ludilo na tribinama i bakljadu razuzdane *torcide*. Potom su uslijedili, istina blagi i nedorečeni, pokušaji *Dinama* da stigne do izjednačenja, ali ih je *bila* obrana (u žutim dresovima), na čelu s vratarem i kapetanom **Kalinićem**, uspjela neutralizirati. Vrhnje (bijelo, a kakvo bi drugačije) na slavljeničku pobjedničku tortu zakitio je **Sahiti** sigurnom realizacijom nakon izvrsne asistencije najboljeg od najboljih, **Marka Livaje**. Sa svojih dvanaest golova u sedamnaest odigranih susreta, uz tri asistencije, doista je zaslužio epitet najboljeg igrača Prve hrvatske nogometne lige.

Tablica

Velikom pobjedom protiv najvećeg rivala *Hajduk* se potpuno vratio u borbu za naslov i približio vodećoj *Rijeci* na svega tri boda zaostatka. U prilog mu je išao i kiks *Osijeka* na gostovanju protiv *Gorice* (1:1), pa je sada situacija na vrhu vrlo izjednačena i posve neizvjesna. *Riječani* su na čelu s 36 osvojenih bodova, bod više od *Osijeka* (35), *Hajduk* je treći (33), dok je *Dinamo* na četvrtom mjestu (31) uz susret manje. Nastavak jesenskog dijela donosi nam još dva prvenstvena kola u kojima vodeća *Rijeka* ima dva »lagana« domaćinstva protiv *Gorice* i *Istre*, Osječane čeka domaći duel protiv *Šibenika* i derbi protiv *Hajduka* u Splitu, a Splitskane gostovanje *Lokomotivi* i *Osijek* doma na *Poljudu*. Posrnuli *Dinamo* ima nešto laganiji raspored jer ga očekuje domaći ogled protiv *Slavena* i gostovanje posljednjeplasiranom *Hrvatskom dragovoljcu*.

Nogometni kotao 1. HNL se, na zadovoljstvo svih ljubitelja domaćeg nogometa, pošteno zakuhao i predstoje nam odlični i neizvjesni susreti na terenima izravno plasirane države na sljedeće Svjetsko prvenstvo u Kataru 2022. godine.

D. P.

KOŠARKA

Pobjeda Zadra u Ljubljani

Košarkaši *Zadra* slavili su važnu pobjedu protiv *Cedevite Olimpije* u Ljubljani (74:73) i stigli do svoje druge pobjede u ABA ligi. Slavljem protiv nekadašnjeg rivala iz hrvatske lige Zadrani su oživjeli svoje šanse u borbi za ostanak u društvu najboljih u Regionalnoj košarkaškoj ligi.

RUKOMET

Prva pobjeda Hrvatske na SP-u

Odličnom igrom protiv preslabog Paragvaja (38:16) rukometašice Hrvatske zabilježile su prvu pobjedu na Svjetskom prvenstvu koje se igra u Španjolskoj. Prve tri momčadi iz kvalifikacijske skupine nastavljaju sudjelovanje u sljedećoj fazi natjecanja.

POGLED S TRIBINA Borno Gojo

Prije završnice Davisova kupa za sezonu 2021. godinu samo malobrojni i bolje upućeni poznavatelji hrvatskog tenisa znali su za ime **Borna Gojo**. Danas, nakon velikog finala protiv prejake Rusije, koja je zasluženo osvojila naslov pobjednika najvećeg momčadskog svjetskog natjecanja u bijelom sportu, svi ga već dobro znaju. Posebice **Popiryn** (59. igrač svijeta, Australija), **Sonego** (27., Italija) i **Lajović** (33., Srbija), igrači iz svjet-

skog TOP 60 kluba koji su pognute glave morali napuštati teren nakon poraza od 279. tenisača s ATP ljestvice. Dvadesetogodišnji Splitsanin, nekadašnji uspješni student koledža Wake Forest iz Winston Salema (Sjeverna Karolina), pokazao je cijelom teniskom svijetu kako se igra za nacionalne boje, uspješno zamijenivši svoga imenjaka, ozlijeđenog **Bornu Ćorića**, na poziciji reketa broj dva u Davis cup reprezentaciji Hrvatske. Male države od svega nešto više od četiri milijuna stanovnika koja je u posljednjih pet godina uspjela tri puta stići do velikog finala najmasovnijeg momčadskog teniskog natjecanja u svijetu. I povrh svega dva puta se uspjela okititi naslovom najbolje (2005. Bratislava i 2018. Lille).

Zanimljivo, na najnovijoj ATP ljestvici Borna Gojo je pao za još dva mjesta i nalazi se na 281. mjestu (najbolji ranking 208. mjesto – rujan 2021.) s vrlo skromnim učinkom na razini ATP turnira – tri pobjede i tri poraza, dok na razini Challengerima ima 10-14. Ali, kako je Borna rekao u jednom od mnogobrojnih intervjua nakon senzacionalnih pobjeda u Davisovom kupu, drugo je igrati za sebe i gubiti, a igrati za hrvatsku reprezentaciju je nešto posve drugo. I jeste. Svojim pobjedama ugradio je plasman u veliko finale i osigurao izravan plasman Hrvatske u završnicu ovoga natjecanja u sljedećoj sezoni 2022. godine.

A danas i oni mnogo slabiji poznavatelji tenisa vrlo dobro znaju za njega!

D. P.

Narodne poslovice

- * Pravo na kritiziranje ima samo onaj tko je spreman pomoći.
- * Svi smo mi djeca, jedina razlika je u našim igračkama.
- * Tko čita, zna mnogo. Tko zapaža, zna još više.

Vicevi, šale...

Kažu da u pivu ima vitamina B.
Ako popiješ jedno pivo, to ti je vitamin B1.
Dva piva – B2.
Šest piva – B6.
Dvanaest piva – B12.
A ako ispiješ cijelu gajbu – eeee, to je već B kompleks.

Kaže jedan liječnik drugom:

- Ovog pacijenta hitno treba operirati!
- Zašto? Što ima?
- Novce!

Mudrolije

- * Poslije nekih riječi nikad više ne bude kao što je bilo. Poslije nekih ljudi nikad više ne budeš ono što si bio.
- * Iskustvo je nemilosrdan učitelj: prvo nam da packe, pa nas tek onda uči kako treba postupiti.
- * Učenje je slično splavu koji služi da se prijeđe rijeka, a ne da se vežemo za njega.

Vremeplov – iz naše arhive

**Godišnji koncert HKUD
Vladimir Nazor, Sombor, 2009.**

Iz Ivković šora

Curikanje

Piše: Branko Ivković

Faljniš, čeljadi moja. Jevo, udarila nika kišetina pa već danima zaliva ovu našu lipu ravnicu. Ne mož čovik ni izać napolje malo na ajer, svi se pozavlačili u kuće i ono malo salaša što je ostalo u šoru. A šta ondak mož čovik i radit neg samo blenit u televizor i mudrovat. Tako vam i ja, čeljadi, kad mi ova moja dosta narondza a ja lipo zovem moje pajdaše, Perišu i rođu Josu pa zajednički mudrujemo. Doduše, nemojte od naše pameti tušta iščekivat. Nismo mi nikaki škulovani ljudi već više onako, paori koji su fajin priživili i dobrog i lipog a i onog nikakog, ružnog i siromaškog, a tušta smo se borme naslušali i naši stari kojima isto tako nije baš uvijek mrišio jorgovan a ni cvatale ljubičice. Šta ćeš, taki je život. Kad nam budne dobro i lipo, a mi bi još bolje i lipče i opet se trevi da ne budne kako smo pridvidili neg gore. Da je moj baćo Đeno živ, oma bi kazo da nam tako i triba kad ištemo od pogače proju. Ja se borme sićam fajin unatrag i kandar gustiram u ovoj mojoj glavi ispod šešira da je baš tako. Jeto, na priliku, imali smo lipe i dobre radione, fabrike, mlinove i velike mesare a sad od tog nemade ni traga. Iz »Fidelinkinog« mlina vidim raste dračinjak, nije bolje ni s »29. Novemberom«; divani čeljad da se i »Serum« zatvorio naskroz, a od »Zorkine« fabrike nisu ostale ni ciglje, sravnato skroz sa zemljom. Divani se po varoši da čekaju toliko i toliko godina da se promane zemlja pa će štogod praviti. Cigurno opet kaku stranjsku miškulanciju, a od tog običan čovik neće imat nikake hasne. Kad ovako mislim, gledajuć ovu dvojicu pridamnom kaki su lipi i matori a cigurno ni ja nisam baš puno lipči a ni za izlog, najedared mi palo na pamet: usto sam i očo u čistu sobu, skinio jednu sliku sa zida, na njoj smo ja, moja gospoja i dvoje dice. Dođem natrag i metnem je nastal, onako zajedno s ramom. Ova dvojica ne svaćajuć, al ipak se zagledaju u sliku. Josu je još i očale izvuko iz džepa, gleda, gleda..., pa će Periša: »Av, komšo, alaj ste ode bili mladi i lipi, svaka čast«. »Nisam vam zato dono, već vite na njoj u čoši piše godina kad je uslikana, znači tačno je tridest godina prošlo od tog doba. Mladi i lipi, a sad matori i ne baš lipi, znači vrimena fajin prošlo a da vam velim zašto sam vam ovu sliku baš pokazo. E, pa zato što nam prošlo najlipče dobo života u čekanju, jel te godine su nam počeli obećavat kako će nam bit zdravo bolje, pa su ondak došli oni drugi pa su divanili na sav glas 'ta biće bolje, samo se malkoc strpite'. Mi se strpili, al od boljeg ništa, jedino nam digli broj godina kad možmo u penziju i rasprodali većinu fabrika što su vridile. E, kad su došli ovi treći i oni su vikali na sav glas 'biće bolje, samo još koju godinicu'. Biće bolje, pa nam opalili poreze i reštancije, mi stalno trpimo a oni doneli plevani fabrika, žito oma prodadu na stranu a uvoze sa strane, daborme rđavije brašno, i sve drugo. Od boljeg opet ništa, a nama vik skoro prošo u tim čekanju boljeg. A mi, misto da idemo boljim, latili se pa curikamo gorim.« Svi smo se niki trgli i zamislili, al više nismo diskutovali. Ajd, zbogom, čeljadi moja.

Rič po rič

Stiže »prognoza«

Piše: Željko Šeremešić

Eto, i ja ću moć kadgod divanit da sam od maloći bio nigdi nikaki član, a što sam unišo međ žene, da ne kažem babe, za to nisam bio kriv. No, sad mi baš ni briga, za ove se u cilom selu divani da su glavne što se tiče študiranja i mudrovanja, a kažu da svi pazuju da se njima ne zamiru jer onda bude zla, privrnu je ko čorape stoput, što nije već i bližu i dalju rodbinu unatrag da ne kažem i unaprid. Ko bi reko, već posli prvog divana s njima ni prošlo ni par dana ko da j cilo selo znalo da sam i ja posto kažu »mali od klupčice«. Počeli mi i tentat. Čak je i dada, koji divani sam kad se mora štagod odviše važno odlučit, digo obrvu i reko: »Vid-vid, ovaj naš se rano pokazo«. I ni mlogo vrimenta prošlo kad mama kaže da j baka Janja javila da stižu. I eto nisam se ni okrenio baka Janja, Marica, Manda i Tonka doletile. Posidale ko kod svoje kuće i oma počele gundat, skidat marama i popršnjake, raskopčavat frosluke. Baka Janja, koja je uvijek prva počinjala i određivala od čega će se divanit, oma je započela od vrimenta, kako joj je već dosta kiše, kaže željila bi vidit malo sniga. Kaže, slušala je ovi dana radio a i na televiziji je bilo baš mlogo od vrimenta. Kaže, rekli su da će nam zima bit kako se kaže moderno »prosečna«, a mi b rekli ko i niki, prošli godina. »Jeste, jeste«. na to će baka Marica, »ovi na tim sokočalima modernim više ništa ne možu pogodit. Gledu nas sa nebesa, di koji i kad oblak ide, šta koji nosi pa još unaprid a ne možu potrefit već nam sam kažu biće ko što j bilo. Eto juče se smrzla voda u kokošinjcju a danaske muva na pendžeru i na vrati. Sam još leperovi falu. Juče naložili a danaske evo pendžere triba otvarat. Žene moje drage, ja ne znam jel nas lažu jel farbu, što bi rekli, no u poslidnje vrime na tim sokočalima od televizije kako će bit vrime divanu sam zategnite divojke jel žene više ne mož ni pripoznat šta su. Glavno da noge pokažu ko rode. Čak i moj Mika ko da više gledi neg sluša. Niki dan jedna bila tako opravita da se vala ni smila sagnit, jel bi joj 'stražnjica' jel 'pridnjica' ispala. Više se vidlo neg što se ni vidlo. I kako će take znat kako će bit vrime za Božić a kamol za Uskrs«. E, mislim se, ovo i ja mogu potvrdit i ja sam vala slučajno slušo kako će vrime bit, očul it pecat jel nakrunjit malo ručno kukuruza za kokoše. Na to će baka Manda da to sve danaske ni ništa za čudit se, al da čeljade ne zna šta da misli cigurno je. Vamo znu koliko će nam šta narast jel spast u dinar, vala o tom šta ćemo prodat jel kupit da ne divanim, koliko će nas se razbolit i ozdravit jel umrit a vala ne znu očel sutra padat i šta će padat. Da nam kažu makar koliko ćemo potrošit novaca za grijat se, e ni to ne znu. Sirota baka Tonka došla poslidnja na red da kaže štogod. No, ona mi ko da rekla najpametnije. Kaže »biće nikako, cigorno žene moje drage. Uvik bude nikako. Ako oštane ovako, neće padat. Tu mi ne možemo ništa neg da se moljimo«. Čak je i baka Janja pofaljila baka Tonku kako j pametno rekla. I tako prošlo sat vrimenta da se ne okreneš, napolju gusti snig počo vijat a žene onako bisne ko otrov nuz covanje biž kući. A ja nisam stigo ništa ni kazat kako će vrime bit. Mene j za početak vamo sudito izgleda da ćutim i slušam. A kako će i bit vrime? Pa biće vala nikako, uvik bude.

Dok je svita i vika za ljubav materinsku
kazivat ćemo dragu nam čestitku:

**Faljen Isus, gazdarice,
čestitamo Materice!**

BOGATA BAŠTINA
TRAJNI ZALOG
NAŠE BUDUĆNOSTI

10¹⁰
GIOIDINIA
/stvaranja lijepoga/

**IZLOŽBA
CROART-a**

Galerija Otvorenog sveučilišta - Subotica
Trg cara Jovana Nenada 15.
18. sati (ponedjeljak) 20. 12. 2021 - 3.1. 2022.

CROART

Sv. Nikola donio radost

Da je sv. Nikola i ove godine imao pune ruke posla dokazuju fotografije. Očito je i da su djeca bila dobra, a za nagradu stigao je dar.

Sv. Nikola obišao je i sve škole (niže razrede) i vrtiće u

kojima se izvodi cjelovita nastava na hrvatskom jeziku ili pohađa izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture. Isto tako obišao je mnoge župe, udruge, obitelji i razveselio i ove godine brojnu djecu.

OŠ Moša Pijade, Bereg

OŠ Ivan Milutinović, Subotica

Vrtić Marija Petković-Sunčica

Crkva Našašća svetog Križa, Srijemska Kamenica

OŠ Matko Vuković, Subotica

Vrtić Petar Pan, Tavankut

HKPD *Matija Gubec*, Tavankut

OŠ *Vladimir Nazor*, Đurđin

Vrtić *Marija Petković-Biser*

Hrvatski dom, Srijemska Mitrovica

OŠ *Sremski front*, Sot

Vrtić *Marija Petković-Biser* (jaslice)

OŠ 22. oktobar, Monoštor

HKUD *Vladimir Nazor*, Sombor

OŠ *Matija Gubec*, Tavankut

OŠ *Ivo Lola Ribar*, Plavna

OŠ *Ivan Goran Kovačić*, Sonta

Zimska priča

U potrazi za bijelim snježnim pahuljama

Ovih dana često se nađem u pričama djece koja spremaju pismo za Djeda Božićnjaka. A tu su doista različiti pristupi, od onih koji tvrde da su Djed mama i tata, do onih koji imaju ozbiljnu verziju priče o djedu koji leti na sanjkama i daruje djecu diljem svijeta. Kutovi promatranja su potpuno različiti, ali svi pišu vjerna pisma Djedu Mrazu i nadaju se darovima. Svima je zajednička rečenica da su te godine bili dobri i da su zaslužili taj željeni dar. Da još kao mali naučimo da u tom periodu sumiramo svoju godinu i porazmislimo o tome šta bismo željeli. Onda kao veliki prestanemo željeti materijalne stvari i maštamo o životu, zdravlju...

Dragi Djede Božićnjaku

Ovih je dana naše unutarnje dijete nekako došlo do izražaja u popularnoj psihologiji. Kažu da ga treba maziti, razmišljati kako je i što želi. Što se za njega vezalo, za čim možda žudi i sada i živi li sretno u nama. Imajući to na umu, možda bismo i mi veliki mogli napisati pismo Djedu Božićnjaku. Kad pomislim na malu Gogu, sjetim se da je voljela pisati pisma svom djedu i željeti. Voljela je sitnice, nije sanjala o skupim poklonima (nadam se da nisam nešto zaboravila, a ako jesam, sigurna sam da će me mama ispraviti pa ću ti javiti) i uvijek je bila sretna uz atmosferu i sve rituale ovog čarobnog doba godine. A danas njih dve, mala Goga i odrasla Gorana, sanjaju o nekim stvarima o kojima sramežljivo šute i o putovanjima. I dok svakog vikenda ustrajno jurim na najbliži *Advent*, ovih dana ideja skijanja je dobila posebnu pozornost. I znam da ona ne ide s mojim ozlijeđenim koljenom, ali svake godine sve više želim ići na skijanje. A u mnogim skijalištima postoji zabava za one koji iz nekog razloga ne skijaju.

Na skijanje bez skijanja

Planinska sela mogu biti toliko bajkovita da se u njima poželite izgubiti. Da ne govorim o tamošnjoj gurmanskoj

ponudi, kao i wellnessu, a tu je svakako i sanjkanje i neka druga adrenalinska aktivnost koja ne zahtijeva zdrava koljena, pa se bacam u potragu za takvim destinacijama.

Ne mogu govoriti o skijalištima bez skijanja, da ne spominjem skijaške staze. Bad Gastein u Austriji je skijalište sa sjajnim i modernističkim skijaškim i snowboard stazama koje nudi uživanje u povijesnoj jezgri s bogatim šarmantnim hotelima, a ono što me ovoj destinaciji najviše privlači su tretmani u termalnim toplicama i wellness centrima koji su ovdje prekrasni. Sam skijaški centar izgrađen je oko strme klisure i podijeljen je na dva dijela vodopadom visokim 200 metara. Vodopad je pravi magnet za sve avanturiste koji ne odolijevaju da ga prijeđu, a za one manje avanturističke tu je žičara, te prelazak preko 140 metara dugog visećeg mosta, nakon čega slijedi uživanje u restoranu koji se nalazi na vrhu planine.

Sljedeća na listi je neizbježno Francuska koja ima zavidan broj skijališta. Za ovu priliku biram Montegenevre, koji je dio popularnog područja Mliječne staze, širokog oko 400 kilometara, smještenog između Francuske i Italije. Ova destinacija je idealna za sve članove obitelji jer nudi blage staze za početnike, ali i one za skijaško trčanje kroz šumske predjele uz obalu rijeke. Mnogo je sadržaja za najmlađe, kako na skijaškim stazama tako i u wellnessu.

Zadivljujuće krajolike nudi Chamonix, također u Francuskoj, sa svojim pješačkim stazama na nižoj nadmorskoj visini s pogledom na Alpe. U skijaškom centru, u sjeni Mont Blanca, održane su prve moderne Zimske olimpijske igre u svijetu 1924. godine.

Za kraj izdvajam pravi gurmanski raj, St. Moritz u Švicarskoj, koji je jedno od najstarijih skijališta na svijetu. Njegovi luksuzni hoteli, brendirane trgovine i restorani su nešto što privlači brojne turiste i svrstava ga na vrh *Michelinovih* zvjezdica.

Bilo da planirate ići u planine na skijanje, zabavu, opuštanje, šetnju ili adrenalin, nikada ne idite bez sunčanih naočala, kreme za sunčanje, tople primjerene odjeće, ali i želje za beskrajnim bijelim pogledima.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____
 Ulica i broj: _____
 Mjesto i zemlja: _____
 Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

- * Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
- * Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
 VOJVOĐANSKA BANKA
 AD MS FIL. SUBOTICA
 IBAN: RS35325960160000218862
 NIU Hrvatska riječ,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
 NIU »Hrvatska riječ«,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II,
 24000 Subotica
 Uplatu izvršiti na broj žiro računa
 325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
 Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
 ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
 +381(24) 66 55 44
 DEŽURSTVO 0-24 SATA

Čast nam je pozvati Vas
na proslavu praznika hrvatske zajednice
– Dan izbora I. saziva Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji –
u okviru kojeg obilježavamo
200. obljetnicu rođenja skladatelja hrvatske himne Josifa Runjanina.

Svečana akademija održat će se **17. prosinca** 2021. godine
u **Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici** s početkom u **18 sati**.
U okviru programa bit će dodijeljena priznanja
za doprinos hrvatskoj zajednici.

Istoga dana s početkom u **13 sati** bit će upriličeno
polaganje vijenaca na Runjaninov grob
na **Uspenskom groblju u Novom Sadu**.

Program:

13 sati – polaganje vijenaca na grob (Uspensko groblje, Novi Sad)

18 sati – svečana akademija (Velika vijećnica Gradske kuće u Subotici)

